

Attila'nın Batı Roma İmparatorluğu İle İlişkileri ve Roma'yı İşgal Tasarısı

Attila's Relations with the Western Roman Empire and the Plan to Invade Rome

Şenol YURDAKUL * Öz

Avrupa Hun hükümdarı Attila, öncülü olan Hun yöneticileri gibi Doğu ve Batı Roma imparatorluklarıyla siyasi ve askeri ilişkiler kurmuştur. Bu çalışmanın konusu bağlamında Attila'nın Batı Roma İmparatorluğu ile ilişkileri, başlangıçta dostluk ve askeri müttefiklik temeli üzerine inşa edilmişken ilerleyen zamanda Galya ile İtalya'nın işgaline kadar gidecek bir sürece evrilmiştir. Attila'nın İtalya'yı işgali, kadim başkent Roma'yı kuşatma tasarısını da içine almıştır. Bu makale, eldeki mevcut kaynaklara göre Attila'nın Batı Roma yönetimiyle ilişkilerinin tarihsel süreçteki seyrini ele almakta, Attila'nın Galya ve İtalya'yı işgalinin altında yatan sebeplerle bu işgallerin Batı Roma İmparatorluğu ile Avrupa tarihi açısından ne gibi sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır.

* Dr. Karamanoğlu Mehmetbey
Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü
senolyurdakul@kmu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6090-0287
Karaman / TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Attila, Iusta Grata Honoria, Catalauni Savaşı, Hunlar, Batı Roma İmparatorluğu.

Abstract

* Dr., Karamanoğlu Mehmetbey
University Faculty of Letters
Department of History
senolyurdakul@kmu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6090-0287
Karaman / TÜRKİYE

Attila, the ruler of the European Hun Empire, like his predecessor Hun rulers, established political and military relations with both Eastern and Western Roman empires. In the context of this article, Attila's relations with the Western Roman Empire were initially built on the basis of friendship and military alliance but later evolved into a process that would lead to the occupation of Gaul and Italy. Attila's invasion of Italy also included the plan to besiege the ancient capital Rome. This article deals with the historical course of Attila's relations with the Western Roman Empire based on available sources and tries to reveal the reasons behind Attila's invasion of Gaul and Italy and the consequences of these invasions for the Western Roman Empire and European history.

Keywords:

Attila, Iusta Grata Honoria, Battle of Catalauni, Huns, Western Roman Empire.

Başvuru/Submitted: 13/06/2022

Kabul/Accepted: 13/10/2022

Makale Bilgileri

Etik Kurul Kararı:	Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası:	Katılımı yok.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları:	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
Değerlendirme:	İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
Benzerlik Taraması:	Yapıldı – iThenticate.
Etik Beyan:	sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com
Lisans:	Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

Ethics Committee Approval:	It is exempt from the Ethics Committee Approval.
Informed Consent:	No participants.
Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Copyrights:	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
Assessment:	Two external referees / Double blind.
Similarity Screening:	Checked – iThenticate.
Ethical Statement:	selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr
License:	Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

Avrupa Hun hükümdarı Attila'nın Batı Roma İmparatorluğu ile ilişkileri, başlangıçta politik dostluk ve askeri destek temeli üzerine inşa edilmişken ilerleyen süreçte, kadim başkent Roma'nın işgaline kadar giden bir sürece evrilmiştir. Söz konusu bu ilişkiyi daha iyi anlayabilmek için Attila öncesi Hun-Roma münasebetlerine kısaca değinmek faydalı olacaktır. Bu noktada, Gotlar lehine sonuçlanan ve Doğu Roma İmparatoru Valens'in (364-378) de hayatını kaybettiği 9 Ağustos 378 tarihli Hadrianopolis Savaşı önem arz etmektedir (Maenchen-Helfen, 1973, s. 29; Kelly, 2016, s. 28, 29). Söz konusu savaşta Hunların Gotlarla birlikte hareket edip etmedikleri net değildir. Bununla birlikte 380 yılında Roma'nın batıdaki *augustus*'u olan Gratianus'un, Hunlarla karşılıklı yardımı ve saldırmazlığı garantileyen bir antlaşma imzaladığı bilinmektedir. Yine Germen kökenli bir asker olan Magnus Maximus'un 384 yılında imparatorluğun batı; 387 yılında doğu yakasında çıkardığı isyanın bastırılmasında Hunların yardımına başvurulması da kayda değerdir (Ünver, 2020, s. 158-160). Doğu Roma imparatoru I. Theodosius'un (379-395), askeri destekleri karşılığında Got ve Hun teşekküllerine Tuna Nehri'nin kuzeyinde toprak tahsis etmesi (Kelly, 2016, s. 57), Hunların Roma'nın muhafız alayları ve muhtemelen de bir ödeme karşılığında barbar düşmanlarına karşı müttefikleri olarak istihdamlarını artırmıştır (Maenchen-Helfen, 1973, s. 41-44, 91; Váczy, 2014, s. 71-73). Hunları Avrupa'ya taşıyan Balamber'in ölümü sonrası, Roma tarihçilerinin Avrupa'daki ilk Hun yöneticisi olarak bahsettikleri Uldız döneminde Doğu Roma imparatoru Arcadius'un (395-408)¹, Hunları Alaricus'un Gotlarına karşı kullanma tasarısı ve 405 yılında Batı Roma ordu komutanı Flavius Stilicho'nun Roma'yı tehdit eden Got ilerleyişi karşısında Uldız'ın yardımına başvurması, iki Roma yönetimi ile Hunlar arasındaki diplomatik bağları güçlendirmiştir (Maenchen-Helfen, 1973, s. 59, 60; Váczy, 2014, s. 87; Kelly, 2016, s. 62, 63). Barbar halkların imparatorluğun iki yakasında oluşturdukları tehdidin boyutunun gittikçe artması, Romalıların dâhili ve harici düşmanlarına karşı mücadelesinde Hunların önemini artırmıştır (Maenchen-Helfen, 1973, s. 475, 476). Bununla birlikte 408 yılında Arcadius'un ölümü üzerine tahta, çocuk yaştaki II. Theodosius'un (408? - 450) geçmesini fırsat bilen Uldız'ın, Trakya'yı işgal ettiği (Thompson, 2004, s. 33 vd.; Başta, 2015, s. 44) ve bu aşamadan itibaren Batı Roma ordu komutanı Stilicho ile ittifakını güçlendirdiği anlaşılmaktadır (Kelly, 2016, s. 65). Uldız'ın bu, Doğu Roma'ya karşı saldırgan; Batı Roma'ya karşı ılımlı bir politika izleme stratejisi, Attila'nın son zamanlarına kadar takip edilmesi yönüyle dikkat çekmektedir (Váczy, 2014, s. 87; Çoban, 2019, C. 7, s. 58, 59).

420'li yıllara gelindiğinde, Rua ve kardeşi Oktar'ın ortak idaresi zamanında (Iord. *Get.* XXXV.180), Batı Roma ordu komutanı Flavius Aetius'un imparatorluk içerisindeki çıkarlarını koruma noktasında Hunların askeri desteğine başvurması, iki taraf

¹ 395 yılında Roma İmparatoru I. Theodosius'un ölümü üzerine çocuklarından Arcadius, Doğu'nun; Honorius, Batı'nın imparatoru olmuştur. Bu şekilde ikiye bölünen imparatorluğun Doğu kısmında Constantinopolis yönetim merkezi olma özelliğini korurken Batı kısmında başkent Roma eski önemini kaybetmiş ve IV. yüzyılın ortasından itibaren yönetim merkezi önce Milano, ilerleyen süreçte ise İtalya'daki Ravenna olmuştur (Fields, 2015, s. 6; Maas, 2015, s. 16; Kelly, 2016, s. 25).

arasındaki ilişkilerin daha da güçlenmesini sağlamıştır (Kim, 2020, s. 83, 84). Hun-Doğu Roma ilişkileri ise Hunların 422 yılında Trakya'yı yağmalamalarıyla bu dönemde de gergin geçmiştir (Maenchen-Helfen, 1973, s. 477; Kelly, 2016, s. 91). 432 yılında Oktar'ın ölümüyle Rua'nın tek başına Hun yöneticisi olduğu dönemde de Hun-Batı Roma ilişkilerinde Flavius Aetius sayesinde pürüz yaşanmadığı anlaşılmaktadır (Man, 2006, s. 121, 122). Dahası Hunlar, *magister utriusque militiae* olarak terfi eden Bonifatius ile karşı karşıya geldiği iç savaşta, Aetius'un Ravenna'daki eski pozisyonunu 433 yılında yeniden elde etmesini sağlamışlardır (Fields, 2015, s. 42, 43; Kelly, 2016, s. 107). Hun-Doğu Roma ilişkilerinin ise kaçakların iadesi nedeniyle Rua döneminde de gergin geçtiği anlaşılmaktadır (Prisc. fr. 1)

Rua'nın 434 yılındaki ölümü üzerine (Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 1) Hun tahtına yeğenleri Bleda ve Attila'nın geçtiği anlaşılmaktadır². Bu ortak idare zamanında da Flavius Aetius'un Hunlarla ittifakını devam ettirdiği ve Batı Roma yönetiminin Hunlardan, Gotları (Fields, 2015, s. 43; Kelly, 2015, s. 198) ve diğer sorun çıkaran halkları kontrol altına almak için yararlandığı görülmektedir. Aetius, Hunlara bu destekleri karşılığında Roma sınır yerleşimleri olan Valeria ve Pannonia'nın kontrolünü ele geçirmelerine izin vermiştir (Kelly, 2015, s. 198; Fields, 2015, s. 43; Kelly, 2016, s. 112-114). Bu dönemde Litorius komutasındaki Hun-Roma müttefik ordusunun, Galya'daki Toulouse (Tolosa) kentine düzenlediği saldırıda Vizigot kralı Theodoricus karşısında başarısız olması da kayda değerdir. Attila, bu aşamadan sonra ilgisini Doğu Roma İmparatorluğu'na yöneltmiştir (Herbert, 2011, s. 90; Kelly, 2015, s. 198; Schultheis, 2019, s. 112).

Attila ve Bleda kardeşlerin Doğu Roma politikasında, 439 yılındaki³ Margus Barışı'nın önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte iki kardeşin 441 yılında Trakya'ya saldırılarıyla, Tuna hattında sağlanan barış ortamı da bozulmuştur (Herbert, 2011, s. 95; Kelly, 2016, s. 119, 123). Bu bağlamda Hunlar, 441 yılı yazından 442 yılı baharına kadar olan dokuz aylık süreçte (Fields, 2015, s. 25), çoğu iyi bir şekilde tahkim edilmiş çok sayıda kenti ele geçirerek bölgede büyük tahribata neden olmuşlardır⁴. Attila'nın Constantinopolis'i de hedefine aldığı bu ilk Balkan seferi, 27 Ağustos 443 tarihinde "Anatolius Barışı" olarak da bilinen antlaşmayla sonuçlanmıştır. Antlaşma, Romalıların Hunlara vadesi geçmiş borçları ödemeleri, yıllık verginin üç katına çıkarılması ve Romalı tutsaklar için ödenmesi gereken fidye miktarı

² Iordanes konuyla ilgili olarak (Iord. Get. XXXV.180), "*Is namque Attila patre genitus Mundzucio, cuius fuere germani Octar et Roas, qui ante Attilam regnum tenuisse narrantur, quamvis non omnio cunctorum quorum ipse. Post quorum obitum cum Bleda germano Hunnorum successit in regno,...*" ifadelerini kullanmaktadır.

³ Margus Barışı için 434 / 435 yılı önerilmekle birlikte W. Herbert (2011, s. 93), bu barışı 439 yılına yerleştirmenin daha doğru olacağını düşünmektedir.

⁴ Hun saldırısına uğrayan kentleri; Sirmium (Sremska Mitrovica), Singidunum (Belgrad), Margus (Oraşje), Viminacium (Kostolac), Naissus (Niş), Philippopolis (Plovdiv = Filibe), Serdica (Sofya), Arcadiopolis (Lüleburgaz) ve Ratiaria (Archar) gibi önemli yerleşimler oluşturmaktadır (Prisc. fr. 1b; Marc. Com. s.a. 441, 442; Maenchen-Helfen, 1973, s. 116; Váczy, 2014, s. 91; Lenski, 2015, s. 232, 233; Kelly, 2016, s. 125, 126; sefer güzergâhı için ayrıca bkz. Ek 2).

gibi hususları imza altına almıştır (Prisc. fr. 5; Kennedy, 2002, s. 39; Çapan, 2013, s. 44; Fields, 2015, s. 22).

2. Attila-Batı Roma İlişkileri

Attila'nın, 444 veya 445 yılında kardeşi Bleda'yı öldürerek tek başına Hun yöneticisi olduğu kaydı mevcuttur⁵. Kariyeri olasılıkla amcası Rua döneminde başlayan Attila, söz konusu dönemde savaş ve baskın yapmanın teknikleri ile diplomasinin inceliklerini öğrenmiştir (Fields, 2015, s. 17, 22; Çoban, 2019, C. 7, s. 59). İlk zamanlarında temelleri Uldız tarafından atılan Hun dış politikasına sadık kaldığı anlaşılan Attila, buna uygun olarak –en azından yönetiminin son zamanlarına kadar– Batı Roma yönetimiyle iyi ilişkiler kurmuştur. Batı Roma yönetimi de Attila'nın tek başına Hun yöneticisi olmasıyla, kendisine *magister militum* unvanı verme ve Sava kıyısındaki Pannonia topraklarını Hunlara terk etme gibi tekliflerde bulunarak ilişkilerin sorunsuz sürmesini sağlamıştır (Çoban, 2019, C. 7, s. 59, 60). Bu politika, Attila'nın yönünü imparatorluğun Doğusuna çevirmesi noktasında katkı sağlamış olmalıdır. Nitekim Attila'nın 447 yılında ilkinden daha büyük çaplı ikinci bir Balkan seferine çıktığı görülmektedir.

Attila'nın, Batı Roma İmparatorluğu ile ilişkilerini daha sağlam zemine oturtabilmek için önem arz eden ikinci Balkan seferi için birçok sebep öne sürülmektedir. Her şeyden önce Iordanes'in tüm Hunların ve neredeyse tüm İskitya kabilelerinin lideri olarak tanımladığı Attila'nın⁶ bir dünya imparatorluğu kurabilmesi, Doğu Roma'yı kesin olarak hâkimiyet altına almasıyla mümkün olacaktı. Birinci Balkan seferinden itibaren İmparator Theodosius'un Balkanlarda Hunlara karşı bir savunma hattı oluşturma girişimi, 439 yılında imzalanan Margus Barışı koşullarının yerine getirilmemesi gibi zorlayıcı nedenler mevcuttu (Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 6; Erkoç, 2017, C.1, s. 61). Bu koşullar altında, 1 Eylül 445-31 Ağustos 446 ile 1 Eylül 446-31 Ağustos 447 tarihleri arasında Constantinopolis'te kıtlık, salgın ve deprem gibi hadiselerin yaşanması, Attila'nın Doğu Roma'ya saldırısı için beklediği fırsat ortamını yaratmış gibi görünmektedir (Venning, 2006, s. 59; Kelly, 2015, s. 204; Erkoç, 2017, C.1, 2017, s. 69). Hun hükümdarı, İmparator Theodosius'tan teslimi gecikmiş kaçakları ve haracı istemiştir. İmparatorun diplomasi kapısını açık bırakmasına rağmen (Kelly, 2016, s. 132, 133; Erkoç, 2017, C.1, s. 64) büyük bir orduyla harekete geçen Attila, Trakya'ya girişinin ardından Hadrianopolis'e (Edirne) kadar ilerleyerek kenti

⁵ Priscus (Prisc. fr. 9a, 180, 181), Attila ve Bleda'nın Hun tahtına geçtiklerini ancak Attila'nın, gücünü bir cinayetle artırmak ve komutası altındakilere gözdağı vermek amacıyla kendi ailesinden kimseleri ortadan kaldırmaya başladığını kaydetmektedir. Bu açıdan Attila, kardeşi Bleda'yı da ortadan kaldırmış, bütün halkı kendi yönetimi altında birleştirerek itaat altına aldığı halklardan oluşan bir orduyla, Romalılar ve Gotlar gibi güçlü milletlere boyun eğdirmeye çalışmıştır. Iordanes de (Iord. Get. XXXV.181) Hun topraklarının büyük kısmını yöneten Bleda'nın, Attila tarafından hilelerle öldürüldüğünü kaydetmektedir. N. Fields ise (2015, s. 17), Attila'nın Bleda'yı öldürdüğüne dair dönemin kaynaklarının destekleyici bir kanıt sunmadığını belirtmekle birlikte iki kardeşin birbirlerinden nefret ettiklerini düşünmektedir. Yine Bleda'nın, zamanında "gökyüzünün iki güneşi olamayacağı" şeklindeki söylemini, hırslı kişiliğiyle ilişkilendirmektedir. Dolayısıyla Attila'nın kendisine rakip olarak gördüğü kardeşi Bleda'yı ortadan kaldırmak istemesi muhtemeldir.

⁶ ...Attila, *Hunnorum omnium dominus et paene totius Scythiae gentium solus in mundo regnator*,... (Iord. Get. XXXIV. 178).

kuşatmıştır. Akabinde Durostorum (Silistre), Marcianopolis (Preslav), Arcadiopolis, Calliopolis (Gelibolu) ve Sestos (Akbaş Limanı) yerleşimlerini ele geçirmiştir (Theoph. Chron. A.M. 5942; Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 6; krş. Erkoç, 2017, C.1, s. 83; ayrıca bkz. Ek 2). Hunların, Constantinopolis'e 100 km mesafede olan Arcadiopolis'e (Lüleburgaz) kadar ulaşmaları (Luttwak, 2012, s. 64), tehdidin boyutunu göstermekle birlikte başkenti kuşatmayı göze alamayan Hunlar, güneye doğru Yunanistan yönünde ilerleyerek Thermopylae sahasına kadar ulaşmışlardır (Fields, 2015, s. 28). Bu noktada, Hunların Hadrianopolis ve Herakleia (Marmara Ereğlisi) dışında bütün Trakya'yı ele geçirerek yağmaladıkları şeklinde tarihsel kayıt mevcuttur (Theoph. Chron. A. M. 5942)⁷. Hunların Constantinopolis'i tehdit eder bir noktaya gelmelerine, Doğu Roma yönetimi savaşla karşılık vermiştir. 447 yılında Khersonesos'ta (Gelibolu Yarımadası) yapılan savaş, Romalıların aleyhine sonuçlanmıştır. Bu gelişme üzerine İmparator II. Theodosius'un, Doğu Roma ordu komutanı Anatolius'u görevlendirmesiyle Athyra'da (Büyükçekmece) "İkinci Anatolius Barışı" olarak da bilinen bir antlaşma imzalanmıştır. Oldukça ağır şartlar taşıdığı anlaşılan bu antlaşmanın⁸ tarihi net olmamakla birlikte 448 veya 449 yılında yapılmış olması muhtemeldir (Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 6 vd.; Thompson, 2004, s. 94 vd., 108 vd.; Venning, 2006, s. 59; Herbert, 2011, s. 123).

Attila'nın Balkanlara yönelik iki seferi, bölgede büyük tahribata neden olmakla kalmamış aynı zamanda Doğu Roma'nın Tuna hattındaki savunma mekanizmasının çöküşüyle neticelenmiştir. Yine Hunlar, Doğu Roma'yı haraca bağlayarak isteklerini kabul ettirmişlerdir⁹. Dahası bu seferler esnasında Trakya'da yaşayan ve bizzat olaylara şahit olan Callinicus, (Call. Vita Hyp. 52.3-9), Hunların Trakya'da çok sayıda şehri ele geçirerek büyük katliama ve tahribata neden olduklarını kaydetmektedir. Bu aşamadan sonra Doğu Roma sınırının harap olması ve şehirlerinin yağmalanmasıyla Attila'nın yönünü yeni bir zenginlik ve saygınlık kaynağı olarak Batı Roma'ya çevirdiği değerlendirilmektedir (Macdowall, 2015, s. 5-6). Yine "Balkanlarda yapılan arkeolojik çalışmaların, V. yüzyılın ortasından sonuna kadar bölgede Hunların yerleşim ve inşaa faaliyetlerinde durgunluğa yol açtığını gösterdiği" şeklindeki tespit de (Lenski, 2015, s. 236, 241, 245) Callinicus'u haklı çıkarır niteliktedir.

⁷ Altıncı yüzyılda yaşayan Marcellinus Comes de 447 yılına dair anlatısında (Marc. Com. s.a. 447.2), "Ingens bellum et priore maius per Attilam regem nostris inflictum paene totam Europam excisis inoasisque civitatibus atque castellis conrasit" şeklindeki ifadesiyle, Attila'nın neredeyse tüm Avrupa'yı harabeye çevirip, şehirleri ile kalelerini işgal ederek yağmaladığını nakletmektedir.

⁸ Priscus'tan anlaşıldığı kadarıyla (Prisc. fr. 5) antlaşma; kaçakların Hunlara teslimi, birikmiş borçların ödenmesi, Romalıların hiçbir barbar tutsağı kabul etmemesi gibi hususları içermekteydi. Priscus, Romalıların bu antlaşmayı imzalarken gönüllü oldukları izlenimi vermeye çalıştıklarını ancak korktuklarından ve savaşmayı arzulamadıklarından şartları böylesine ağır bir antlaşmayı imzalamak zorunda kaldıklarını kaydetmektedir. Yine Hunlara ödenecek haraçların karşılanması için zamanın zenginlerinin, eşlerinin mücevherlerini ve mobilyalarını satmak zorunda kaldıkları şeklindeki söylemi de kayda değerdir.

⁹ Doğu Roma İmparatorluğu, yüklü bir vergiye bağlanmıştır. Bu, Türk devlet geleneğine göre bir devletin kesin olarak hâkimiyet altına alınması için yeterli addedilmekteydi. Bununla birlikte Doğu Roma yönetimi iç politikada kendinden daha güçlü rakibine haraç ödemek zorunda kaldığında bunu, söz konusu halklara imparatorun bahsettiği bir armağan olarak gösterme eğiliminde olmuştur (Prisc. fr. 8; Ostrogorsky, 1999, s. 62; Ahmetbeyoğlu, 2000, s. 4 ve 2003, s. 7; Váczy, 2014, s. 111).

2.1. Attila'nın Galya Seferi

İkinci Anatólius Barışı karşısında çaresiz kalan Doğu Roma yönetiminin Attila'yı 449 yılında suikast ile ortadan kaldırma planı, Attila'nın komployu önceden haber almasıyla sonuçsuz kalmıştır (Pris. fr. 8.1. ve 12; Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 8). Attila, şahsını hedef alan bu girişime rağmen Doğu Roma yönetimine karşı daha ılımlı ve tavizkar olurken Batı Roma yönetimine karşı daha saldırgan bir politika izlemeye başlamıştır (Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 9; Váczy, 2014, s. 93). Bu ani politika değişikliği, Galya seferine ve ardından İtalya'nın işgaline kadar gidecek sürecin de hazırlayıcısı olmuştur. Attila'nın Batı Roma yönetimine karşı söz konusu ani politika değişikliğinin nedenleri bilinmemekle birlikte daha önce de belirtildiği üzere Balkanların Hunlarca yeterince yağmalanmış olması, Attila'nın bir kez daha Balkanlara inmektense yönünü kaynak bakımından zengin Galya'ya çevirmesiyle neticelenmiş gibi görünmektedir (Macdowall, 2015, s.10). Yine Doğu Roma İmparatoru II. Theodosius'un son zamanlarında haraç taleplerinden ötürü bozulmaya yüz tutmuş ilişkilerin, ardıl imparator zamanında daha da kötüleşmesi başka bir neden olmalıdır. Bu bağlamda II. Theodosius'un 28 Temmuz 450 tarihindeki ölümü sonrası tahta geçen Flavius Marcianus Augustus'un (450-457) önce, Attila'ya verilen tavizlerden sorumlu tuttuğu Chrysaphius'u idam ettirdiği bilinmektedir. Dahası Marcianus'un, Theodosius zamanından devreden borçları isteyen Attila'ya "Ona verecek altınım yok ama demirim var" şeklinde karşılık verdiği söylentisi mevcuttur (Baştav, 2015, s. 122; Türel, 2015, s. 341, 342; Kelly, 2016, s. 252). Dolayısıyla asker kökenli Marcianus'un (Hughes, 2012, s. 150) Attila'ya karşı sert bir politika izlemesi, imparatorluğun Doğu yakasından artık daha fazla kazanç elde edemeyeceğini anlayan Attila'nın, yönünü yeni bir zenginlik kaynağı olarak gördüğu Batı yakasına çevirmesiyle ve 451 yılında Galya'yı işgaliyle neticelenmiş olmalıdır.

Attila'yı, Galya'yı işgale teşvik eden faktörlerden biri de bölgedeki siyasi parçalanmışlık olarak görülmektedir. Bu noktada bölgede Theodoricus'un Vizigotları, Franklar, Alamanni, Burgonlar ve Alanlar gibi oluşumlar mevcuttu. Dolayısıyla Attila, bir kez daha Balkanlara inmektense birbirlerine rakip küçük krallıkların olduğu Galya'ya sefer yapmayı çıkarlarına daha uygun bulmuş olmalıdır (Macdowall, 2015, s. 9). Attila'nın böyle bir seferle, Aetius'a karşı bölgedeki nüfuzunu garanti altına alma amacı taşıdığı da açıktır. Nitekim Priscus, Attila'nın Galya seferine çıkmasının bahanesini, Frank kralının ölümünün ardından oğulları arasında yaşanan taht kavgası olarak göstermektedir. Bu açıdan Attila, taht mücadelesinde kralın büyük oğlunu desteklerken Roma generali Aetius, kralın küçük yaştaki oğlunu destekleyerek evlat edinmiş ve bol hediyelerle müttefiki olarak yurduna geri göndermiştir (Prisc. fr. 16). Attila'nın Frankların Ripuarii kolunun taht kavgasına müdahil olması, kuzeyde hamiliğini üstlendiği bir Frank krallığı tesis ederken güneyde Vizigotların yerini almaya yönelik bir hamle olarak değerlendirilmektedir (Herbert, 2011, s. 185, 186; Macdowall, 2015, s. 10). Böyle bir girişim, Hun nüfuz alanında olup Ren havalisinde yaşayan diğer kavimler üzerinde de nüfuz sağlama amacını taşımış olmalıdır. İki liderin Frank tahtı için farklı adayları destekleyerek Galya bölgesinde nüfuz kazanma mücadelesi, 440'lardan itibaren Galya'daki pozisyonunu Hunların desteğiyle

koruyabilen Aetius'un, Attila ile iş birliğini sonlandırmakla kalmamış aynı zamanda iki taraf arasında bir çatışmayı da doğurmuştur (Kim, 2020, s. 100, 101). Dolayısıyla Galya'da nüfuz kazanma mücadelesinin, Attila'nın Galya'yı işgali noktasında belki de en önemli sebep olduğu söylenebilir. 448 yılında Attila'nın sarayına sığınan Eudoxius isimli bir Bagaudae lideri de (Hughes, 2012, s. 154) bölgede bir Hun destekçisi kazanmayı tasarlayan Attila'nın Galya'yı işgalinde teşvik edici faktörlerden biri olmalıdır. Bir başka teşvik edici faktör ise Iordanes'ten anlaşıldığı kadarıyla Vandal kralı Geisericus'un Vizigot kralı Theodoricus'un kızıyla evli olan oğlu Hunnericus'un eşini kötürüm vaziyete getirerek baba yurduna geri göndermesi olarak görülmektedir. Bu gelişme, Vizigot kralının intikam seferi düzenlemesinden korkan Geisericus'un Attila'yı Theodoricus'a karşı kışkırtmasıyla neticelenmiştir (Iord. *Get.* XXXVI. 184). Ancak bu hadise, işgalin gerçek nedenlerinden ziyade bahanelerinden biri olmalıdır.

Tüm bu anlatılanlara ek olarak Attila'nın Galya'yı işgaline neden olan faktörlerden üzerinde en çok durulana, bir saray dedikodusu ya da Batı Roma imparatoru III. Valentinianus'un (425-455), kızkardeşini taht kavgasında saf dışı bırakmaya yönelik girişimi değilse Honoria meselesi olarak görülmektedir. Theophanes'in vakayinamesinde, Attila'nın İmparator Valentinianus'un kızkardeşi Honoria ile evlilik talebinin reddedilmesi üzerine Galya seferine çıktığı kaydedilmektedir (Theoph. *Chron.* A. M. 5943). Bu noktada, yirmi altı yaşında imparatorluk tahtına varis olma hakkı da veren *augusta* unvanını elde eden Iusta Grata Honoria (bkz. Ek 3; *CIL*, XI, 276), kâhyası Eugenius ile 449 yılında tasvip edilmeyen bir ilişki yaşayınca önce iktidar yetkesini kaybetmiş ardından ise imparatorluk tahtı için tehdit oluşturmayacağı düşünülen *consul* rütbesine haiz İtalyan aristokrat Flavius Bassus Herculanus ile nişanlanmıştır (Luttwak, 2012, s. 65; Fields, 2015, s. 28; Kelly, 2016, s. 223, 224). Zoraki bu evliliğin intikamını almak isteyen Honoria, hadım Hyacinthus'u nişan yüzüğüyle birlikte¹⁰ Attila'ya göndererek yardım istemiştir (Prisc. *fr.* 62). Söz konusu yardım talebinin tarihi net olmamakla birlikte Priscus'un anlatısı esas alındığında 450 yılı içerisinde; Iordanes'in anlatısı esas alındığında ise Catalauni Savaşı sonrası gerçekleşmiş olabileceği değerlendirilmektedir. Honoria'nın mektubunun ise 450 yılı yazı başında Attila'ya ulaşmış olabileceği varsayılmaktadır (Kaçar, 2018, C.1, s. 551; ayrıca bkz. Venning, 2006, s. 61). Attila, Honoria'nın teklifini muhtemelen danışmanlarıyla müzakere etmiş ve Hyacinthus vasıtasıyla Ravenna sarayına bu zoraki evliliğinin gerçekleşmeyeceği mesajını da iletmiştir. Bununla birlikte Honoria'nın bu davranışı, Ravenna sarayı tarafından hoş karşılanmamış durumdan haberdar olan Valentinianus, Hyacinthus'un kellesini vurdururken kız kardeşi Honoria'yı ise bağışlamıştır (Prisc. *fr.* 62). Honoria'nın güçlü bir şahsiyet olan annesi Galla Placidia gibi imparator eşi veya annesi olması halinde, Valentinianus'un konumunu zayıflatma ihtimali vardı (Croke, 2015, s. 114; Kelly, 2016, s. 223, 224). Bir başka risk unsuru ise Attila'nın bir Roma prensesiyle evlenmesi ve özellikle de bu evlilikten bir oğlu olması halinde, imparatorluk taht kavgalarında ana aktörlerden biri olma ihtimaliydi. Dolayısıyla III. Valentinianus, tüm bunları göz önünde bulundurmuş olmalıdır.

¹⁰ C. Kelly (2016, s. 224), Honoria'nın Attila'ya gönderdiği yüzüğü, mühür yüzüğü olarak nitelemekte ve bununla daha inandırıcı olmayı amaçladığını ifade etmektedir.

Pricus'un 450 yılı başlarına ait bir anlatısı (Kelly, 2016, s. 230, 231), Doğu Roma İmparatoru Theodosius ölünce yerine geçen Marcianus'un da Honoria meselesinden haberdar edildiğini göstermektedir. Attila, Batı Roma yönetim merkezi Ravenna sarayına elçiler göndererek nişanlısı Honoria'ya karşı herhangi bir yanlış muamelede bulunulmamasını, Batı Roma topraklarının yarısının ve saltanat esasının nişanlısına teslimini istemiş, aksi halde intikam alacağını bildirmiştir. Batı Roma yönetimi ise Honoria'nın bir başkasıyla evli olmasını ve Roma tahtında sadece erkeklerin hak sahibi olduğunu öne sürerek Attila'ya olumsuz cevap vermiştir (Prisc. fr. 15, 16). Elçilerin gönderilme tarihleri net olmamakla birlikte, Constantinopolis'e gönderilen elçilerin Marcianus'un (450-457) tahta geçtiği 25 Ağustos 450 tarihinden hemen sonra (Baştav, 2015, s. 122); Ravenna sarayına nişanı ilan etmekle görevli elçilerin ise 450 yılının sonlarına doğru ya da 451 yılının ocak veya şubat ayında gönderilmeleri mümkündür (Kelly, 2016, s. 230, 235).

Honoria'nın kendisine gönderdiği mühür yüzüğünü evlenme isteği olarak algılayan Attila'nın (Kelly, 2016, s. 230), bu evlilikte ısrarcı olmasının altında makul gerekçelerin yattığı söylenebilir. Bir Roma prensesiyle evlilik, Attila'ya her şeyden önce "eşit düzeyde diplomatik bir tanınmayı" sağlayacaktı (Fields, 2015, s. 28, 29). Yine böyle bir evlilik, Attila'ya kısa vadede yakın politik bir müttefik kazandırırken uzun vadede imparatorluk hanedanı ile kurulacak iş birliğine bağlı olarak yeni fırsatlar sunacaktı (Kaçar, 2018, C.1, s. 551, 552). Attila'nın önünde, İmparator Theodosius'un yeğeniyle evlenen ve 408 yılındaki ölümüne kadar Roma dünyasının en güçlü şahsiyetlerinden biri olmayı başarmış Vandal kökenli general Stilicho; Honoria'nın annesi Galla Placidia ile 414 yılında evlilik gerçekleştiren Got kralı Athaulf; III. Valentinianus'un kızı Eudocia ile nişanlanan Vandal kralı Geisericus'un oğlu Hunnericus gibi örnekler de mevcuttu (Croke, 2015, s. 103, 114; Kaçar, 2018, C.1, s. 551). Barbarlar ve Romalılar arasında yaygınlık kazanan imparatorluk bağlantılarını kullanarak iktidar ve nüfuz elde etmeye yönelik bu uygulamadan Attila da yararlanmak istemiş olmalıdır. Bu noktada Doğu Roma imparatoru II. Theodosius'un, zamanında Attila'ya *magister militum*¹¹ unvanını vermesi önemli bir ayrıntı olarak dikkat çekmektedir. Zira Roma tarihinde Honoria gibi imparator yakını kadınların Romalı generallerle nişanlanması sıra dışı bir durum değildi (Croke, 2015, s. 103, 114, 119). Bu açıdan söz konusu unvanı alan Attila'nın, imparatorluğun baş askeri destekçisi olarak Aetius'un yerine geçmek istemiş olabileceği de değerlendirilmektedir (Kennedy, 2002, s. 50). Gerçekten böyle olup olmadığı bilinmeksizin, Attila'nın Honoria meselesini Batı Roma İmparatorluğu'nu baskı altına alma ve içten fethetme aracı olarak kullanmayı tercih ettiği söylenebilir. Yine Attila'nın kendisine *magister militum* rütbesi bahşedilmesine rağmen imparatorun bir memuru olmaktansa dünya imparatoru olmayı arzuladığı açıktır. Bu bağlamda Honoria ile evliliği, Hun hükümdarına tüm Kuzey Avrupa'yı ele geçirme, Atlantik'ten Urallara ve Alplerden Baltık Denizi'ne kadar sınırları olan bir hanedan yaratma imkânı tanıyabilirdi (Man,

¹¹ *Magister militum* unvanı, Roma İmparatorluğu'nun geç döneminde general ya da üst düzey ordu komutanı gibi bir anlam ihtiva etmektedir. Attila bağlamında ayrıca bkz. (Prisc. fr. 8; Üstün, 2013, s. 307).

2006, s. 287; Maas, 2015, s. 3, 9; Herbert, 2011, s. 185). Dolayısıyla Attila'nın bir dünya imparatorluğu kurma tasarısının gerçeğe dönüşebilmesi noktasında Honoria ile evliliğinin önemli bir adım olacağı açıktır.

Her halükârda büyük bir sefere çıkmayı kafasına koymuş olan Attila, Priscus'tan anlaşıldığı kadarıyla imparatorluğun hangi yakasının üzerine yürüyeceği konusunda kararsız kalmış ancak tercihini Batı Roma'dan yana kullanmıştır (Prisc. *fr.* 15). Bu aşamada ise doğrudan İtalya üzerine yürümek yerine Honoria'yı elde etmek için Romalılara; Geisericus'un minnetini kazanmak için Gotlara; ölen Frank kralının oğulları arasındaki taht anlaşmazlığını çözmek için Franklara karşı savaşabileceği Galya üzerine yürümeyi uygun görmüştür. Attila'nın Vizigotlarla hesaplaşmadan Romalılarla mücadele edemeyeceğinin farkında olması da (Macdowall, 2015, s. 10; Kelly, 2016, s. 234, 235) doğrudan İtalya yerine Galya üzerine yürümesiyle neticelenmiş olmalıdır. Bu noktada Attila'nın, Romalıların Gotların bu kısmıyla olası iş birliğini önlemek için iki tarafa elçiler gönderdiği bilinmektedir. O, Batı Roma yönetimine seferin Vizigot kralı Theodoricus'a yönelik olduğunu bildirirken (Iord. *Get.* XXXVI. 185; Prosper, s.a. 451; Başstav, 2015, s. 124; Kaçar, 2015, C. 2, s. 611) Vizigot kralına da benzer bir mesaj göndermiştir. Nihayetinde Attila'nın, 451 yılının mart ayı sonunda harekete geçtiği görülmektedir (Kennedy, 2002, s. 51; Kelly, 2016, s. 236).

Attila'nın batı yönünde Ren Nehri'ni aşarak Galya'ya ilerlediği esnada, Flavius Aetius'un İtalya'da olduğu anlaşılmaktadır (Macdowall, 2015, s. 12). Flavius Aetius, 425, 430 ve 436 yıllarında Vizigotlara; 428 ve 432 yıllarında Franklar ile Bagaudae'ya ve 436-437 yıllarında Burgonlara karşı Hunlardan yararlanma yoluna gitmişti (Mitchell, 2016, s. 288). Aetius, uzun süre desteğini aldığı Hunların bu beklenmedik saldırısı karşısında, muhtemelen süvari ve piyade karışımı ancak zayıf bir orduyla¹², Alpleri aşarak Galya'ya giriş yapmıştır (Sidon. *Ap. Carm.* VII. 328-330; Thompson, 2004, s. 231; Luttwak, 2012, s. 67; Macdowall, 2015, s. 12, 32). Attila'nın harekete geçtiği zaman itibarıyla Galya'daki Roma ordusunun, sayı ve nitelik bakımından azlığı (Macdowall, 2015, s. 32) ile İtalya'daki sahra ordusundan birliklerle desteklenmemiş olması dikkat çekmektedir. Bu durum, İmparator Valentinianus'un İtalya'yı savunmasız bırakmak istememesi ya da askeri bir darbe ihtimaline karşı, Iordanes'in askeri yönüne övgüde bulunduğu Aetius'un gücünü kısıtlı tutmak istemesiyle ilişkilendirilmektedir. O sıralar, İtalya'da yaşanan kıtlığın ordunun savaşma kapasitesini düşürmesi de bir başka neden olarak gösterilmektedir (Iord. *Get.* XXXIV.176; Theoph. *Chron.* A.M. 5946; Başstav, 2015, s. 126; Macdowall, 2015, s. 30).

İmparator Valentinianus, Attila'nın gerçek niyetinin Galya'yı işgal etmek olduğunu anladığında, Vizigot kralı Theodoricus'a elçilik heyetiyle bir mektup göndermiş ve kırıncılıkları bir kenara bırakarak bu ortak düşmana karşı birlikte hareket etmeyi önermiştir¹³. Iordanes'ten anlaşıldığı kadarıyla teklifi kabul eden kral, imparatora

¹² Kırş. (Macdowall, 2015, s. 30-32).

¹³ Iordanes'ten anlaşıldığı kadarıyla İmparator Valentinianus, Theodoricus'a özetle şu mesajı iletmiştir: "Ulusların en cesuru! Tüm dünyayı esaret altına almayı arzulayan ve savaşmak için adil bir sebebe ihtiyaç duymayan; ne yaparsa yapsın doğru olduğunu düşünen bu despota karşı birleşmek aklın yoludur... Hunlar, ulusları tüm taraflar için şansın eşit olduğu meydan şavaşı yoluyla yok etmez; endişe etmemiz için çok daha

destek olmak üzere oğulları Thorismund ile II. Theodoricus'u da yanına alarak büyük bir ordunun başında yola çıkmıştır (Iord. *Get.* XXXVI. 189, 190). Batı Roma yönetiminin Vizigotlarla ittifak arayışı, Attila'nın Germen ağırlıklı barbar halklardan oluşan büyük bir koalisyon ordusuna komuta etmesiyle ilintili olmalıdır (Prosper, s.a. 451; Fields, 2015, s. 31). Zira Attila'nın Galya seferine çıktığı ordunun Neuri, Gepid, Alan, Ostrogot, Bastarnae, Scirri, Turcilingi, Heruli, Rugii, Sarmat, Bellonoti, Geloni, Burgon, Quadi, Marcomanni, Suebi, Thuringii, Bructeri, Boii, Alamanni gibi topluluk ve halklardan oluştuğu görülmektedir (Iord. *Get.* XXXVIII, 199; Sidon. *Ap. Carm.* VII. 321-324; Herbert, 2011, s. 203; Hughes, 2012, s. 156; Macdowall, 2015, s. 36; Mitchell, 2016, s. 295).

Attila'nın ordusuyla Ren'i aşmasının ardından nehrin 150 km kadar batısındaki Metz'e (Divodurum Mediomatricorum) ulaşarak halkını ve rahiplerini katletmek suretiyle 7 Nisan 451 tarihinde şehri ele geçirdiği anlaşılmaktadır (Greg. *Tur. Hist. Franc.* II.6; Váczy, 2014, s. 140; Kelly, 2016, s. 239, 240)¹⁴. Havalıyı yağmalayan Attila, Frank kralı Chlodio'un 449 yılındaki ölümü sonrası oğulları arasında yaşanan taht kavgasına müdahil olarak kralın büyük oğlunu tahta yeniden geçirmiştir (Herbert, 2011, s. 204; Schultheis, 2019, s. 113, 114). Fransa'nın güneyindeki Orleans'a (Aureliani) kadar ilerleyen Hunlar, 451 yılının nisan ayından haziran ayına kadar Fransa'nın kuzeyinde büyük tahribata neden olmuşlardır (Herbert, 2011, s. 209; Váczy, 2014, s. 140; Macdowall, 2015, s. 44). Beşinci yüzyıl yazarı Hydatius (*Hydat. Chron.* 150) ve VI. yüzyılda yaşamış Tourslu Gregorius, Hunların Metz'den çıktıktan sonra Galya'nın birçok şehrini tahrip ettiklerini kaydetmektedirler. Hristiyan azizlerinin efsaneyle karışık anlatıları, bu şehirlerin tespitini zorlaştırmakla birlikte Reims (Durocurtorum), Mainz (Mogontiacum), Strasbourg (Argentoratum), Köln (Colonia Agrippinensis), Worms ve Trier (Augusta Treverorum) gibi şehirlerin Attila'nın hedefi olması muhtemeldir (Macdowall, 2015, s. 43; ayrıca bkz. Hughes, 2012, s. 157). Tüm bunlar yaşanırken *magister utriusque militiae* rütbeli Aetius, daha önce de belirtildiği üzere 450-451 yılının kuraklık ve kıtlık ortamında büyük bir ordu toplayamamış, aciliyet gerektiren bu durum karşısında Vizigot kralı Theodoricus'un yardımına bel bağlamıştır (Kennedy, 2002, s. 51; Váczy, 2014, s. 140). O, bu yardımı garantilemiş olmakla birlikte muhtemelen askeri kuvvet açısından zayıflığının da farkında olmasıyla Galya içlerine çekilmiştir (Kim, 2020, s. 102).

Attila'nın ise olasılıkla başına geleceklerinden korkan ve şehri teslim edeceğinin sözünü veren Alan lideri Sangibanus'un daveti üzerine, 451 yılı haziran ayı başında, güçlerini Orleans'ta topladığı anlaşılmaktadır (Greg. *Tur. Hist. Franc.* II. 7; Macdowall, 2015, s. 47, 48; Mitchell, 2016, s. 295). Bu aşamada Orleans'ta neler olup bittiği çok bilinmemektedir. Orleans'ta hiçbir kuşatma olmadığı tartışılmakla birlikte (Macdowall, 2015, s. 47 vd.), Attila'nın Orleans'a gelerek burada Roma generali Aetius ile karşı

büyük bir sebep olan kurnazlıkla saldırırlar. Kendimiz için konuşmayı bir kenara bırakalım, peki ya siz böylesine bir kibirin cezasız kalmasına razı olabilir misiniz? Savaşlarda kudretlisiniz; kurgunluklarımızı bir kenara koyun ve [bizimle] ortak çıkar için güçlerinizi birleştirin...." (Iord. *Get.* XXXVI, 187, 188; ayrıca bkz. Prosper, s.a. 451; Kelly, 2016, s. 237).

¹⁴ Attila'nın sefer güzergâhı için ayrıca bkz. Ek 2.

karşıya geldiği ancak Ligus nehri kıyısındaki bir çarpışmada, ordusunun büyük kısmını kaybederek çekilmek zorunda kaldığı şeklinde tarihsel kayıt mevcuttur (Theoph. Chron. A. M. 5943). Tourslu Gregorius ise Attila'nın Orleans'ı koçbaşlarıyla dövdüğünü, surlar düşmek üzereyken Aetius'un, müttefiki Gotlarla yetişerek Hunları püskürttüğünü kaydetmekte bunu şehrin piskoposu Annianus'un şefaatine bağlamaktadır (Greg. Tur. Hist. Franc. II. 7; ayrıca bkz. Herbert, 2011, s. 211; Macdowall, 2015, s. 47). Attila'nın muhasara tedbirleri karşısında, 14 Haziran'da kuşatmayı kaldırarak geri dönmesi de mümkündür (Kennedy, 2002, s. 51; Başstav, 2015, s. 127; Kaçar, 2015, C. 2, s. 611). Böyle olması halinde Hunlar, yurtlarına doğru çekilmeye başlamışlar, bunu bir ricat olarak algılayan Aetius ve müttefikleri Hunları takip ederek Chalons'ta (Duro-Catalanum) yakalamışlardır (Kim, 2020, s. 102). Hun ordusunun, meşakkatli bir güzergâhı takip etmeyi gerektiren¹⁵ çekilme sebebi bilinmemekle birlikte VI. yüzyılda yaşamış Tourslu Gregorius; Aetius ve Theodoricus'un karşı koyuşunun, Attila'yı Orleans'tan Campus Mauriacus'a¹⁶ çekilerek burada savaş için birliklerini düzenlemeye mecbur bıraktığını kaydetmektedir¹⁷. J. Man (2006, s. 245), Hun ordusunun çekildiği sahada yaşanan savaşı, Attila zaten çekilmek üzereyken onu çatışmaya zorlayan artçı bir harekât olarak değerlendirmektedir. Hyun Jin Kim ise (2020, s. 107, 108) bu çekilmenin askeri bozgunundan ziyade, Romalıları kesin sonuca götürecek bir savaşa çekmek için tipik bir bozkır stratejisi olan sahte ricat taktiğiyle ilişkili olabileceğini düşünmektedir. Bir başka varsayım ise Attila'nın, ordusunu savaş için daha uygun bir araziye sevk etmek için böyle bir yol izlediği şeklindedir (Váczy, 2014, s. 141). Yine Attila'nın, iyi tahkim edilmiş bir yerleşimin önlerinde savaşmaktansa düşmanı lojistik kaynaklarından mümkün olabildiğince uzak bir bölgeye çekmeyi tasarlamış olması da ihtimal dâhilindedir.

Neticede iki ordu, olasılıkla 20 Haziran günü lokasyonu belirsiz ancak kabaca Reims (Durocurtorum), Châlons-en-Champagne ve Troyes (Tricassium) üçgeniyle sınırlandırılan bir yerde karşı karşıya gelmişlerdir¹⁸. Savaş, yapıldığı yere istinaden Catalauni; Campus Mauriacus; Chalons Savaşı gibi değişik isimlerle adlandırılmıştır (Kennedy, 2002, s. 51; Luttwak, 2012, s. 67, 68). Iordanes'e göre meydan savaşı şeklinde cereyan eden çarpışma öncesi Attila fal baktırmış, falcılarının savaşın Hunlar aleyhine neticeleneceği fakat düşman generalinin de savaşta öleceği kehanetine rağmen savaşa girmiştir (Iord. Get. XXXVI. 192 ve XXXVII. 195, 196)¹⁹. Bunda belki Attila'nın savaşta ölecek düşman generalini Aetius'a yorması etkili olmuştur. Savaşta, Iordanes'in tüm kralların kralı ve hepsinden sorumlu tek kişi olarak tanıttığı Attila'nın (Iord. Get.

¹⁵ Yaklaşık 180-200 km uzunluğundaki bir alandan geri çekilmenin, en iyimser tahminle iki hafta sürdüğü değerlendirilmektedir (Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 11; Macdowall, 2015, s. 50).

¹⁶ Catalauni düzlükleri olarak da bilinmektedir.

¹⁷ *Attilanem fugant qui Mauriacum campum adiens se praecingit ad bellum* (Greg. Tur. Hist. Franc. II.7).

¹⁸ Savaş alanının lokalizasyonuna ilişkin olarak bkz. (Berktaş, 1999, s. 73; Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 11; Venning, 2006, s. 61; Hughes, 2012, s. 163; Luttwak, 2012, s. 82; Váczy, 2014, s. 141; Kaçar, 2015, C. 2, s. 611 dn. 9; Kelly, 2015, s. 194; Macdowall, 2015, s. 4, 55 vd.; Kelly, 2016, s. 244, 250; Schultheis, 2019, s. 67).

¹⁹ Ayrıca bkz. (Koçak, 2013, s. 583; Kaçar, 2015, C. 2).

XXXVIII. 201) askeri gücü için Priscus ve onu tekrarlayan Iordanes, 500.000 gibi bir rakam zikretmektedir (Prisc. *fr.* 9a 182; Iord. *Get.* XXXV. 182; krş. *Chron. Pasch.* p. 587). Ancak on binlerce insanı ve çok sayıda atı beslemenin zor olmasından dolayı (Macdowall, 2015, s. 29), bu rakam oldukça abartılı gibi görünmektedir. N. Fields (2015, s. 33), Hun askeri gücünün verilen rakamın beşte biri olabileceğini belirtmektedir. S. Macdowall (2015, s. 29, 30), 20.000-40.000 civarında bir sayı tahmininde bulunurken H. Kennedy ise (2002, s. 51) Attila'nın ordusunun 30.000 kadar adamdan oluştuğunu varsaymaktadır.

Hun ordusunun Catalauni düzlüklerindeki konuşlanışı bağlamında ise Attila, kendi güvenliğine öncelik vermesinden ötürü en cesur adamlarını merkeze yerleştirmiştir. Ardaricus liderliğindeki Gepidler ve diğer müttefikler sağ kanadı; Valamer önderliğindeki Ostrogotlar ise sol kanadı tutmuşlardır (Iord. *Get.* XXXVIII. 198; Hughes, 2012, s. 165; Fields, 2015, s. 33). Bu savaşta rakip tarafın durumuna bakıldığında ise Iordanes, Roma İmparatorluğu'nun kendisine bel bağladığı Aetius'un oldukça iyi bir askeri hazırlık yaptığını ve ordusunu her taraftan yardımcı kuvvetlerle güçlendirdiğini kaydetmektedir. Bu yardımcı kuvvetleri ise Franklar'ın iki kolu –Salii ve Ripuarii-, Sarmatlar, Armoricalılar, Liticanialılar, Burgonlar, Saksonlar ve Olbrionalılar ile diğer Kelt, Germen ve Got kavimleri oluşturmaktaydı (Iord. *Get.* XXXVI. 191; Lutwakk, 2012, s. 67 vd., 82)²⁰. Bu şekilde bir araya gelmiş koalisyon ordusunun sol kanadında Aetius'un komutasındaki Roma imparatorluk ordusu; sağ kanadında Theodoricus'un komutasındaki Vizigotlar konuşlanmışlardı. Sadakatinden şüphe edilen ve kaçması önlenmek istenen Alan kralı Sangibanus ise hattın orta kısmına yerleştirilmişti (Iord. *Get.* XXXVIII. 197; Hughes, 2012, s. 165).

Nihayetinde Attila'nın öğleden sonra üç gibi geç sayılabilecek bir saatte harekete geçmesiyle savaş başlamıştır. Hun hükümdarının geç bir saati seçmesi, olasılıkla baktırdığı falın etkisiyle de savaşın aleyhine gelişmesi halinde halinde karanlıktan yararlanarak kolayca çekilme amacına yönelikti (krş. Kaçar, 2015, C. 2, s. 611 dn. 10). Yine iki tarafın büyük hacimli ordusunun savaş düzenine geçmesinin zaman alacağı gerçeği de bu gecikmede hesaba katılmalıdır. Havanın kararmasıyla savaş, Vizigotlar'ın Attila'yı ve ordusunu çembere aldığı sürece evrilmiştir. Iordanes'e güvenecek olursak Attila ve adamları canlarını, ordugâhlarını çevreleyen yük arabalarını kendilerine siper etmek suretiyle kurtarabilmişlerdir (Iord. *Get.* XL. 210; Váczy, 2014, s. 141, 142). Batı Roma ordu komutanı Aetius ise savaş alanının cesetlerle dolu olmasına ve Hunların ordugâhlarından çıkmamalarına binaen zafer kazandığını sanmış ancak Attila'nın büyük bir mağlubiyet almadıkça mücadeleyi bırakmayacağını düşünmüştür. Bunda da haklı çıkmıştır; zira Attila, askerlerinin silahlarını birbirine vurdurmak suretiyle gürültülü bir ortam yaratmış ve yeni bir saldırıya hazır olduğunun işaretini vermiştir (Iord. *Get.* XL. 212). Bu aşamada, Romalılar ve müttefiki Gotlar, Attila'ya karşı nasıl bir yol izleyeceklerini müzakere etmişlerdir. Yoğun ok atışının hareket kabiliyetini kısıtlayacağı düşüncesi ve rakibin erzak yetersizliği, yıpratma taktiği uygulama yönünde karar almalarıyla neticelenmiştir (Iord. *Get.* XL. 213). Savaş Romalıların lehine sonuçlanmak üzereyken Vizigot kralı Theodoricus savaş

²⁰ Aetius'un ordusundaki bazı ulusların kökenlerine ilişkin olarak ayrıca bkz. (Hughes, 2012, s. 155).

alanında hayatını kaybetmiş, oğulları Thorismund ve II. Theodoricus babaları için savaş alanında cenaze töreni düzenlemişlerdir (Iord. *Get.* XLI. 214). Thorismund, babasının intikamı almak istemiş ancak harekete geçmeden önce daha tecrübeli Aetius'a danışmıştır (Iord. *Get.* XLI. 215). Aetius, Hunların tümüyle imhası halinde Gotların imparatorluğu istila edebileceklerini düşünerek Thorismund'a babasının mirasını devralmak üzere bir an önce krallığının başına dönmesini salık vermiş, o da bu tavsiyeye uyarak yurduna dönmüştür (Iord. *Get.* XLI. 216; Prosper, s.a. 451). Vizigotların çekildiği istihbaratını alan Attila ise bunun bir tuzak olabileceğini düşünerek uzun süre ordugâhını terk etmemiştir (Iord. *Get.* XLI. 218). Bununla birlikte o akşam savaş yaşanmamış, sabah olunca yeni bir çatışma olmamış, ertesi gün ise Romalılar ve Gotlar kamplarını dağıtmışlardır (Kelly, 2015, s. 194). Dolayısıyla Catalauni düzlüklerindeki savaşın bu şekilde sonlandığı gibi bir izlenim vardır. Iordanes, bu savaşı tarihin en kanlı savaşlarından biri olarak kaydetmekte ve iki tarafın can kaybını 165.000 kişi olarak açıklamaktadır (Iord. *Get.* XL. 207, 208 ve XLI. 217; Krş. Hydat. *Chron.* 150, Prosper, s.a. 451; ayrıca bkz. Luttwak, 2012, s. 69; Schultheis, 2019, s. 85). Ancak bu kaybın Iordanes'in verdiği rakamın beşte biri olabileceği değerlendirilmektedir (Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 12, 13).

Catalauni düzlüklerinde 20 Haziran 451 tarihinde yapılan savaştan kimin galip ayrıldığı hususu da net değildir. Ancak ağırlıklı görüş, Roma ve müttefiklerinden oluşan ordunun Hun ve Germen koalisyonunu yenilgiye uğrattığı şeklindedir²¹. Böyle olduğu varsayımından hareketle bu savaşa, Batı Avrupa ile Hristiyan âlemini Attila ve Hunlarından kurtaran dünya tarihindeki en önemli savaşlardan biri olduğu gözüyle bakılmaktadır (Kim, 2013, s. 73; Fields, 2015, s. 38; Kaçar, 2015, C. 2, s. 608 vd.)²². Yine bu savaş, Hunların Romalıları meydan savaşında mağlup edemediklerinin kanıtı olarak değerlendirilmektedir (Kely, 2015, s. 195). Savaşı Roma-Vizigot ittifakının kazanması halinde, savaş sonunda Hunların yurtlarına dönmelerine izin verildiği açık hale gelmektedir (Manchen-Helfen, 1973, s. 481). Bu noktada Batı Roma ordu komutanı Aetius'un harekete geçmemesi, Attila ile gizli bir antlaşma yaptığı şeklinde yorumlanmaktadır (Herbert, 2011, s. 224, 225). Gerçekten böyle olup olmadığı bilinmemekle birlikte görüşler, Roma generali Aetius'un ikbalini düşünerek Attila'nın çekilmesine göz yumduğu etrafında toplanmaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere Vizigot kralının ölümü üzerine oğul Thorismund, Attila'nın üzerine yürümek istemiş ancak Aetius'un "yurduna dönerek babasından boşalan tahtı devralması" yönündeki tavsiyesine uyarak savaş alanından ayrılmıştı. Aetius'un, Thorismund'un Hunlara saldırısına sıcak bakmaması, Gotların Hunları imha etmesi halinde sıranın Batı Roma İmparatorluğu'na geleceği endişesiyle ilişkilendirilmektedir (Iord. *Get.* XLI. 218). H. Kennedy (2002, s. 51), Aetius'un Hunların imhasını ve böylece Vizigotların insafına kalmayı arzulamadığını, başlıca amacının barbarlar arasında bir güç dengesi kurmak olduğunu ifade etmektedir. Yine Hunların Gotlarca imhası halinde Gotların Galya'nın tamamını talep etmesi (Váczy, 2014, s. 142) ve imparatorluğun mülteci akınına uğraması gibi riskler mevcuttu. C. Kelly de (Kelly, 2016, s. 250) Galya'daki Roma

²¹ Bunun için bkz. (Prosper, s.a. 451; Kelly, 2015, s. 193; Macdowall, 2015, s. 4; Kim, 2020, s. 73, 104 vd).

²² Krş. (Man, 2006, s. 245; Kaçar, 2015, C.2, s. 618; Kim, 2020, s. 102, 103).

hâkimiyetinin devamının, Hun hükümdarı Attila'nın sağ kalmasına bağlı kaldığını düşünmektedir. Savaştaki ağır zayıflığın geçici ittifak oluşumunda çözülmeye sebep olmasının da (Macdowall, 2015, s. 89) Aetius'un Hunlara yol vermesinde etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Catalauni Savaşı'nın sonucu bağlamında diğer görüşler, savaşı kazanan tarafın belli olmadığı (Fields, 2015, s. 38); iki tarafın da savaşı kazanamadığı ya da savaşı Attila'nın kazandığı etrafında toplanmaktadır. Bu noktada T. Kaçar (2018, C.1, 550, 551), Catalauni Savaşı'nın sonuçlarını değerlendirirken Iordanes'in bazı pasajlarından hareketle, savaşı Attila'nın kaybettiğinin anlaşıldığını ancak bu pasajlardaki bazı detayların bunu tartışmalı hale getirdiğini ifade etmektedir. Yine savaşta Vizigot kralının öldürülmesini, kralın oğlu Thorismund'un ve Roma ordu kumandanı Aetius'un savaş esnasında bir süreliğine ordularının komutasını kaybettiklerinin bilinmesini, savaşın tek kaybedeninin Attila olmadığı şeklinde yorumlamaktadır. Bu görüş, akla daha yakın gibi durmaktadır. E. N. Luttwak ise (2012, s. 69) Attila'nın büyük ölçekli bir akın planladığını ancak çok fazla direnişle karşılaşması nedeniyle telafi edilemeyecek bir kayıp verdikten sonra harekâtı sonlandırarak yurduna döndüğü savında bulunmaktadır.

Attila, Galya seferinin ardından yurduna döndükten sonra, olasılıkla İtalya seferi için Galya'daki kayıplarını telafi etmekle meşgul olmuştur (Prosper, s.a. 452). Yine bu evrede Doğu Roma tahtına yeni geçmiş Marcianus'un (450-457), birikmiş haraçları ödemeye yanaşmaması üzerine eyaletlerini yerle bir etmekle tehdit etmiştir. Catalauni Savaşı'ndan altı ay sonra Doğu Roma yönetiminin, üst düzey askeri görevli Apollonius'u Attila'nın sarayına gönderdiği ancak iki tarafın da uzlaşmaya sıcak bakmadıkları anlaşılmaktadır. Bu noktada, Attila'nın uzlaşmaya yanaşmaması, imparatorluğa karşı büyük bir savaş başlatmayı ve Constantinopolis'i kuşatmayı tasarladığı şeklinde yorumlanmaktadır (Luttwak, 2012, s. 70 vd; Kelly, 2016, s. 251, 252). Böyle olması halinde Attila'nın Catalauni düzlüklerindeki savaş sonrası, gücünü hala koruduğu da açık hale gelmektedir.

2.2. Attila'nın İtalya Seferi

Hunların Galya seferinin ardından yurtlarına çekildikleri evrede, Doğu ve Batı Roma yönetimleri Hun kaynaklı yeni bir saldırıya ihtimal vermezlerken Attila'nın seferden dokuz ay sonra yeniden saldırıya geçtiği anlaşılmaktadır (Hydat. *Chron.* 153; Kelly, 2016, s. 253). Bu saldırının yönü ise Catalauni Savaşı deneyiminden ötürü Galya yerine İtalya olmuştur (Kennedy, 2002, s. 52). Attila'nın İtalya'yı işgali bağlamında birçok neden öne sürülmekle birlikte bunlardan en çok üzerinde durulanı, önceki yıl Galya'da felakete ve prestij kaybına uğramasından sorumlu tuttuğu Batı Roma yönetimine karşı duyduğu öfke olarak görülmektedir (Thompson, 2004, s. 157, 158; Baştav, 2015, s. 131; Kelly, 2016, s. 254). Yine Roma-Vizigot müttefik ordusunun savaş sonrası ayrışmasıyla Attila'nın onları tek tek yenebileceği düşüncesi (Prisc. *fr.* 66a 219; Çapan, 2013, s. 81), Galya seferinde Catalauni Savaşı'nın nedenlerinden olan ve hala çözümlenememiş Honoria meselesi, işgalin diğer sebepleri arasında gösterilmektedir (Kaçar, 2018, C.1, s. 551, 552). Daha önce de bahsedildiği üzere III. Valentinianus, kız kardeşi Honoria'nın Attila ile evliliğine karşı çıktığı halde bunda ısrarcı olan Attila,

Batı Roma sarayına defalarca elçi göndererek Honoria'yı ve payına düşen toprakları istemiş ancak her defasında reddedilmişti. Bu noktada, talepleri reddedilen Attila'nın Romalılara karşı askerî harekât başlattığı şeklinde kayıt mevcuttur (Theoph. *Chron.* A.M. 5943).

Neticede 452 yılı baharının sonlarında Pannonia'dan yola çıkan Hun ordusu, yaklaşık 550 km boyunca hiçbir direnişle karşılaşmadan güneybatıya doğru hareket ederek atların geçişine engel teşkil etmeyen Jülyen Alpleri (Alpes Iuliae) üzerinden İtalya'ya giriş yapmıştır²³. Hunların, Herodianus'un (Herodian. VIII.1.5-6) İtalya için doğal savunma hattı şeklinde bahsettiği dağ silsilesini aşmaları esnasında Batı Roma generali Aetius'un pasif kalması dikkat çekmektedir. Aetius'un neden böyle davrandığı bilinmemekle birlikte Hun kaynaklı böyle bir saldırıyı beklememesi mümkündür (Maenchen-Halfen, 1973, s. 135). Böyle olması halinde, Aetius'un yeterli önlem almadığı da açık hale gelmektedir. Önceki yıl Galya'da yaşanan ve ağır zayıyla sonuçlanan şiddetli çarpışma, kayıplarını kısa sürede telafi edememiş, harpte psikolojik üstünlüğünü yitirmiş Aetius'un belki de Attila ile karşılaşma cesaretini kendinde bulamamasıyla neticelenmiştir. Dahası İmparator Valentinianus'un kıskançlığından ya da tahtını kaybetme korkusundan ötürü, Hunların İtalya'yı işgal ettikleri tarih itibarıyla Aetius'u çoktan gözden çıkardığı gibi bir izlenim vardır. İmparatorun 454 yılında Aetius'u kendi elleriyle öldürdüğünün bilinmesi (Theoph. *Chron.* A.M. 5946; Macdowall, 2015, s. 17), artık Aetius'a daha fazla bel bağlamak istemediğini de düşündürmektedir. Neticede Hunlar, süratle İtalya'nın iç kısımlarına ilerleyerek (Luttwak, 2012, s. 70) Venetia eyaletinde yolları üzerinde ilk şehir olan Aquileia'yı kuşatmışlardır. Burası Avrupa'nın orta kesimi ile Akdeniz arasında ticari köprü²⁴ olmanın yanı sıra darphanesiyle, sarayıyla varıl ve büyük bir yerleşim olarak dikkat çekmektedir. İmparatorluğun doğu sınırını savunmasından ötürü güçlü bir tahkimata sahip olan ve geçmişte kuşatmalara karşı direnişle ünlenen kent, Attila'yı da üç ay boyunca uğraştırmıştır (Herodian. VIII.2.3-4; Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 13; Man, 2006, s. 248; Luttwak, 2012, s. 70, 71; Kelly, 2016, s. 255). Şehri, Roma'nın en cesur askerlerinin savunmasından ötürü ilerleyemeyen Hunlar durumu müzakere ederken Attila'nın, evlerin çatılarından yavrularıyla birlikte havalanan leylekleri görünce, adamlarına bu olayı "Geleceği görebilen kuşlara bakın, mahvolacak kenti terk ediyorlar ve yuvalarını bırakıp kaçıyorlar çünkü kuşlar gelecek olayları görürler ve yaklaşmakta olan korkudan dolayı davranışlarını değiştirirler." diyerek yorumladığı iddiası mevcuttur. Attila'nın bu sözleri, askeri motivasyonu yeniden artırmış ve kuşatmayı kaldırmaktan vazgeçen Hunlar, kenti ele geçirmişlerdir (Prisc. *fr.* 66a 220, 221; 66b; Iord. *Get.* XLII. 221; Prosper, s.a. 452; Kely, 2015, s. 201; Türel, 2015, s. 341). Aquileia'nın düşüş tarihi net olmamakla birlikte, Priscus'un anlatısına göre bu tarihin ağustos ayı sonu eylül ayı başı olabileceği değerlendirilmektedir (Maenchen-Helfen, 1973, s. 133). Hunların, üç ay süren kuşatma esnasında erzak sorunu yaşamalarına (Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 13) ve İtalya'daki veba salgınından etkilenmelerine rağmen

²³ Bunun için bkz. (Maenchen-Helfen, 1973, s. 135; Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 13; Herbert, 2011, s. 240; Hughes, 2012, s. 178; Luttwak, 2012, s. 70; Macdowall, 2015, s. 89; Kelly, 2016, s. 254).

²⁴ Ulaşım açısından önemi için bkz. (Man, 2006, s. 248).

(Kely, 2015, s. 201; Türel, 2015, s. 341) Aquileia'yı almakta ısrarcı olmaları dikkat çekmektedir. Bu, olasılıkla kentin jeopolitik ve stratejik öneminden dolayı Attila'nın kenti ele geçirmeden ilerlemek istememesiyle ilişkili bir durumdu. İyi savunulan ve uzun kuşatmalara dayanmayı mümkün kılacak iase tedbirleri alınmış Aquileia'nın (Schultheis, 2019, s. 89, 90) Hunlarca yakılıp yıkılması, bu kentin başına gelenleri duyan diğer şehirlerin de kapılarını Hunlara açmasıyla neticelenmiştir (Kennedy, 2002, s. 53, 54; Luttwak, 2012, s. 72). Böylece Attila'nın İtalya'da hızlı bir şekilde ilerlemesi mümkün olmuştur (Kaçar, 2018, C.1, s. 552).

Aquileia'nın düşüşünün ardından Hunların, Venetia bölgesinde Patavium (Padua), Concordia, Altinum'u ele geçirdikleri görülmektedir. Akabinde ise Vicentia (Vicenza), Verona, Brixia (Brescia) ve Bergomum (Bergamo) üzerinden Po Nehri'nin oluşturduğu vadi boyunca ilerleyerek Ticinum (Pavia) ve Milano (Mediolanum) yerleşimlerini hedef aldıkları anlaşılmaktadır²⁵. Bunlardan Milano, Alaricus'un Honorius'u Ravenna'ya çekilmeye zorladığı tarih olan 340 yılından 402 yılına kadar Batı Roma İmparatorluğu'na başkentlik yapmanın yanı sıra saray, hipodrom ve anıtsal hamam gibi yapılarıyla ön plana çıkan bir şehirdi. Hunlar, V. yüzyıl Turin piskoposu Maximus'un "Bir zamanlar bize ait gibi görünenler yağmayla elimizden alındı veya kılıçla ve ateşle yok edildi. Fakat vatandaşların pek çoğu kenti önceden terk edip artık arabaları ganimetlerle dolu olduğu için yavaş ilerleyen Hunları kolayca geride bırakmışlardı" şeklindeki sözlerinden de anlaşılacağı üzere Milano'yu yağmalayarak yüklü miktarda ganimet elde etmişler (aktaran Kelly, 2016, s. 257) ve kentte büyük yıkıma neden olmuşlardır (Prosper, s.a. 452). Sekizinci yüzyılda yaşayan Paulus Diaconus da Hunların Mediolanum ve Ticinum'u ele geçirdiklerini ancak sakinlerini katletmediklerini, bunun Hunların ılımlı olmalarından değil arabalarının ağır ganimet yüklü olmasından dolayı daha hızlı kaçan Milanolulara yetişememelerinden kaynaklandığını nakletmektedir (aktaran Maenchen-Helfen, 1973, s. 139). Bu noktada E. N. Luttwak (2012, s. 72), Kuzey İtalya'nın merkezini işgal eden ve ortasından Po Nehri'nin aktığı geniş ovanın nadiren kıtlık yaşadığı ve taşınır mallar açısından zengin olduğu tespitlerinde bulunmaktadır. Hydatius ise kıtlık halinin ve gökten gelen ilahi bir hastalığın Hunlara zarar vermesinden bahsetmektedir²⁶. Attila'nın Milano'yu yağmalamasının ardından yaşandığı söylenen ilginç bir anekdot da kayda değerdir. Buna göre Attila, altından yapılmış tahtlarında oturan Doğu ve Batı Roma imparatorları ile onların önlerinde ölmüş vaziyette yatan İskitleri²⁷ temsil eden bir resmi görünce (Thompson, 2004, s. 159, 160) yerel bir ressama kendisi tahtta otururken iki Roma imparatorunu ayaklarına çuvala altın dökerken resmetmesi emrini vermiş, eski resmi de bununla değiştirmiştir. Gerçekten böyle olup olmadığı bilinmemekle

²⁵ (Iord. *Get.* XLII. 219; Thompson, 2004, s. 159, 160; Herbert, 2011, s. 265; Hughes, 2012, s. 179; Kelly, 2015, s. 201; Kelly, 2016, s. 257; Schultheis, 2019, s. 90).

²⁶ Hydatius (*Chron.* 154), Hunların İtalya'yı işgalleri bağlamında "...*Huni, qui Italiam praedabantur, aliquantis etiam civitatibus inruptis, divinitus partim fame, partim morbo quodam plagis caelestibus feriuntur: missis etiam per Marcianum principem Aetio duce caeduntur auxiliis pariterque in sedibus suis et caelestibus plagis et per Marciani subiguntur exercitum et ita subaeti pace facta cum Romanis proprias universi repetunt sedes...*" ifadelerine yer vermektedir.

²⁷ Burada Hunları ifade etmektedir.

birlikte böyle olması halinde, bu iki imparatorun III. Valentinianus ile II. Theodosius olabileceği değerlendirilmektedir (Sinor, 1994, s. 195; Schultheis, 2019, s. 90).

Attila, Milano'yu yağmalamasının ardından güneye inmek yerine Apeninlerin kuzeyinde kalarak 452 yılı yazı sonu itibarıyla, Milano'nun 130 km güneydoğusundaki Mantua'ya kadar ilerlemiştir (Kelly, 2016, s. 259). Hun liderinin Kuzey İtalya şehirlerini yağmaladıktan sonra dikkatini artık Roma'ya çevirmesinin önünde bir engel olmadığı söylenebilir. Attila ve ordusu, İtalya'nın kuzeyinde hızla ilerlerken Aetius'un Hun taarruzundan kurtulmak için İmparator Valentinianus'a İtalya'yı terk etme önerisinde bulunduğu iddiası mevcuttur (Hughes, 2012, s. 178 vd.). Bu noktada Hydatius, Hunların üstesinden gelineme sebeplerinden birini de Doğu Roma İmparatoru Marcianus'un Aetius'a yardım amaçlı gönderdiği destek birlikleri olarak göstermektedir (Hydat. *Chron.* 154). Ancak gönderilen yardımın zaman alacak olması karşısında Aetius, muhtemelen İmparator Valentinianus'un da onayını alarak, uzlaşma yolunu seçmeyi tercih etmiş olmalıdır (Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 14; Váczy, 2014, s. 143). Bu bağlamda Batı Roma yönetimi, başkanlığını Hristiyan dünyasının en büyük ruhani lideri "Büyük" lakaplı Papa I. Leo'nun (440-461) üstlendiği ve 450 yılı *consul*'ü Gennadius Avienus ile Roma şehri valisi Trigetius'un yer aldığı bir elçilik heyeti oluşturmuştur (Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 14; Váczy, 2014, s. 143; Baştav, 2015, s. 132; Schultheis, 2019, s. 92). Heyette yer alan kişilerin en üst düzey kişilerden seçilmesi, daha önceleri Doğu Roma yönetiminden kendisine yüksek seviyeden temsilciler göndermesi istediği bilinen Attila'yı yatıştırma amacına yönelik olmalıdır. Priscus'a atfedilen bir pasajda Attila'nın Roma üzerine yürüyüp yürümeme konusunda kararsız kalıp bu konuda müzakereler sürdürürken barış elçisi misyonu üstlenen Papa Leo'nun Attila ile bizzat görüştüğü kaydedilmektedir (Prisc. *fr.* 17, 223 = Iord. *Get.* XLII. 223).

Söz konusu görüşme, yaz mevsimi sonunda Mantua'nın dışında doğrudan Roma'ya giden yol ayrımı olan Po ile Mincio Nehirlerinin keşiştiği yerin yakınında gerçekleşmiştir (Váczy, 2014, s. 143; Baştav, 2015, s. 132; Kelly, 2015, s. 201 vd.). Heyet, 410 yılında kadim şehri yağmalamasının ardından çok geçmeden ölen Vizigot kralı Alaricus'un sonunu hatırlatarak Attila'yı Roma'ya saldırmaktan vazgeçirmeye çalışmış, bunda da başarılı olmuştur. Nitekim Priscus ve Iordanes, Attila'yı Roma üzerine yürümekten alıkoyan şeyin Papa Leo'nun tavsiyeleri olduğunu kaydetmektedirler (Prisc. *fr.* 17, 222; Kaçar, 2018, C.1, s. 552). Prosper de (Prosper, s. a. 452) Attila'nın tüm heyeti nazikçe kabul ederek heyette en yüksek rahibin mevcudiyetinden grur duyduğunu, adamlarına düşmanlığa son vermelerini buyurarak akabinde barış vaadiyle Tuna Nehri'nin ötesine döndüğünü nakletmektedir. Neticede Attila ve ordusu İtalya'dan çekilmiş, Hun liderini çekilmeye ikna ettiği düşünülen elçilik heyetinin başkanı Papa I. Leo ise siyasi saygınlık kazanarak hagiografik övgülere mazhar olmuştur (Croke, 2015, s. 122; Macdowall, 2015, s. 90; Schultheis, 2019, s. 92).

Hunların İtalya'dan çekilmesiyle sonuçlanan müzakere şartlarının neler olduğu bilinmemekle birlikte (Kelly, 2016, s. 259) önceki görüşmelere nazaran daha ağır şartlar taşınması hatta Papa Leo'nun Attila'dan aman dilemesi muhtemeldir (Herbert, 2011, s. 274). Yine heyetin Attila'ya, Hunlara tutsak düşmüş çok sayıda Romalının serbest

birakılması için bol miktarda altın (Ahmetbeyoğlu, 2003, s. 14; Hughes, 2012, s. 182, 183; Luttwak, 2012, s. 72) ve hediye getirmesi de olasıdır. C. Kelly (2016, s. 260) bunu, Attila'nın Honoria'ya ilişkin iddialarının gecikmiş bir kabulü olarak yorumlamaktadır. Yine o, Valentinianus'un kız kardeşini Attila'ya vermeyecek olsa da çeyiz teklif etmeye hazırlanmış olabileceğini düşünmektedir. Attila'nın yurduna dönerken Honoria'nın payına düşen mirasla birlikte kendisine teslimini istemesi ve aksi halde İtalya'ya öncekinden daha büyük zarar verecek yeni bir sefer düzenleme tehdidinde bulunması (Prisc. fr. 17, 223 = Iord. Get. XLII. 223), esasında Attila'nın İtalya'dan hoşnut olmadan ayrıldığını akla getirmektedir.

Tüm bunlarla birlikte Attila'nın İtalya'dan çekilme sebebini salt Papa Leo'nun çabalarına bağlamak yanlış olacaktır. Roma'yı kuşattığı takdirde sonunun Alaricus gibi olacağı korkusunun ise bu çekilmede etkisinin olup olmadığı net değildir. Ancak Hunların Tengricilik adı verilen bir inanç sistemine bağlı olduklarının bilinmesi (Türel, 2015, s. 336), Attila'nın çekilme sebepleri arasına bu korkuyu da eklemeyi olanaklı kılmaktadır. Ş. Baştav (2015, s. 81), Attila'nın batıl inançları yüzünden Roma'yı kolaylıkla işgal edebilecekken bundan vazgeçtiği savında bulunmaktadır. Bu noktada, Attila'nın söz konusu savaşta fal baktırması ve rahiplerin savaşı kaybedeceğini bildirmelerine rağmen savaşa girmesi, yaşantısında batıl inançları reddetmezken aklına koyduğunu gerçekleştirmek için bu inançları hiçe sayabileceği gibi iki ayrı duruma işaret etmektedir. Böyle olması halinde, Attila'yı Roma'ya saldırmaktan alıkoyan esas sebebin Papa Leo başkanlığındaki heyetin diplomatik başarısı ya da Roma'yı kuşattığında Alaricus ile aynı sonu paylaşacağı korkusu olmadığı söylenebilir. Bu açıdan bölgedeki kıtlık, açlık, salgın hastalık gibi ciddi sorunların mevcudiyeti gözden kaçmamalıdır. Nitekim Aetius'un 451 yılında Galya'ya doğru harekete geçtiği esnada İtalya'nın kıtlıktan perişan vaziyette olduğu bilinmektedir (Thompson, 2004, s. 162). Yine Hunların 452 yılı yazında işgale kalkıştıkları topraklar da kıtlıkla mahvolmuş topraklardı. Papa Leo başkanlığındaki heyetle müzakere evresiyle de örtüşen ve geniş bir bölgeyi etkilediği anlaşılan bu kıtlık durumu, sayıları on binlerle ifade edilebilecek Hun ordusunun erzak teminini zorlaştırarak savaşma kapasitesini de düşüren en önemli faktörlerden biri olmuş gibi görünmektedir. Attila'nın daha önce Catalauni düzlüklerinde çarpışırken ve Aquileia gibi kentleri kuşatırken uğradığı asker kayıpları da önemli bir çekilme sebebi olmalıdır (Hydat. Chron. 154; Herbert, 2011, s. 275; Hughes, 2012, s. 180). Özellikle İtalya'daki seferleri esnasında görülen veba salgınının, Attila'nın ordusunu da etkilemesi söz konusuydu. Dolayısıyla Attila'nın hastalık kaynaklı yeni bir kaybı göze alması ve ordusunu tehlikeye atmasının mantıklı bir davranış olmayacağı değerlendirilmektedir (Hydat. Chron. 154; Kennedy, 2002, s. 53, 54; Thompson, 2004, s. 163; Herbert, 2011, s. 275; Váczy, 2014, s. 143; Baştav, 2015, s. 132; Elton, 2015, s. 127).

Attila'nın İtalya'dan çekilmesinde, daha önce de bahsedildiği üzere Constantinopolis'teki yönetimin sert bir politika izlemeye başlaması da başka bir etken olmalıdır (Kelly, 2015, s. 201, 202). Attila, İtalya'dan çekilirken Doğu Roma imparatoru Marcianus'un, kardeş Batı Roma'ya yardım maksatlı olduğu düşünülen Hun topraklarına saldırısı gerçekleşmiştir (Váczy, 2014, s. 143). 452 yılı içerisinde

gerçekleşmesi muhtemel bu saldırı, Attila'nın Tuna sınırında sağlam bir güvenlik tedbiri almadan ordusunu batıya sevk etmesinin riskini de ortaya koymuştur (Kelly, 2016, s. 260, 292; Hughes, 2012, s. 181). Dolayısıyla Attila'nın iki cephe arasında kalma ve Tuna hattındaki merkezinin de tehlikeye düşme riski karşısında (Baştav, 2015, s. 133) bir an önce yurduna dönmesini gerektiren zorlayıcı koşullar mevcuttu. İmparator Marcianus'un Batı Roma ordusuna destek amaçlı bu saldırısı, Attila'nın Doğu Roma'ya karşı bir cezalandırma seferi düzenleme tasarısıyla neticelenmiş olmalıdır. Priscus, Attila'nın İtalya'yı esir aldıktan sonra yurduna dönerek Doğu Roma imparatoru Marcianus'u, Theodosius zamanında taahhüt edilen ödemelerin yapılmaması halinde savaş açmakla ve ülkesini mahvetmekle tehdit ettiğini kaydetmektedir (Prisc. fr. 19). Bu olay, 452 yılı sonunda gerçekleşmiş gibi görünmektedir (Kelly, 2016, s. 261). Bununla birlikte Attila'nın 453 yılındaki ölümü söz konusu cezalandırma seferinin gerçekleşmesini engellemiştir.

Attila'nın 452 yılındaki İtalya seferinin sonuçları bağlamında ise büyük süvari kayıpları olsa da seferin Hunlar açısından başarılı olduğu söylenebilir. Priscus'un Attila'nın İtalya'yı esir ettikten sonra yurduna döndüğünü kaydetmesi, Hunların bozgun ya da askeri başarısızlık yaşadıklarına dair bir aktarımda bulunmaması (Kim, 2020, s. 109), bu görüşü destekler niteliktedir. Yine Attila'nın bu sefer sonucunda yüklü miktarda ganimet ve altın kazanımı sağladığı açıktır (Luttwak, 2012, s. 72; Kim, 2013, s. 83). Attila'nın Papa Leo ile görüşüp İtalya'dan ayrılması sonrasında dahi Honoria meselesi üzerinden Batı Roma yönetimini; ödenmemiş haraçlar üzerinden ise Doğu Roma yönetimini tehdit edebilmesi, İtalya seferinden eli güçlü olarak ayrıldığını göstermektedir. Attila'nın İtalya seferinin Batı Roma açısından sonucu ise O. J. Manchen-Helfen'in de (1973, s. 141) tespit ettiği üzere başarısızlıktan daha kötü olmuştur. Bu sefer, her şeyden önce İmparator Valentinianus'un İtalya'nın işgali karşısında siyasi ve askeri zayıflığını göstermekle kalmamış, Batı Roma topraklarının bir barbar ordusuna karşı imparatorluk yönetimince savunulamayacağı ve kontrol edilemeyeceği gerçeğini de ortaya koymuştur (Kim, 2013, s. 83; Kelly, 2016, s. 260, 261). Hunların İtalya'yı işgali esnasında gerekli önlemleri almamakla itham edilen Aetius (Maenchen-Helfen, 1973, s. 141,482) ise Hun tehdidinin ortadan kalkmasıyla 21 Haziran 454 tarihinde Ravenna sarayına çağrılarak bizzat İmparator Valentinianus tarafından öldürülmüştür. Bu olayın üzerinden altı ay geçtikten sonra 455 yılı içinde ise bu kez imparatorun kendisi, Aetius'un Hun kökenli korumaları olan Optila ve Thraustila tarafından tertip edilen bir suikasta kurban gitmiştir (Maenchen-Helfen, 1973, s. 482; Fields, 2015, s. 40; Macdowall, 2015, s. 91).

Attila'nın İtalya'daki seferlerinin Batı Roma dünyasında derin tesirler bırakması da kayda değerdir. Bu bağlamda özellikle Hristiyan asıllı yazarlar tarafından, günahkâr Hristiyanlığı cezalandırıp yola getirmesi için Tanrı tarafından gönderilen bir bela, ilahi öfkenin sopası ya da Tanrı'nın Kırbacı olarak tanımlanan Attila'nın (Eckardt, 2014, s. 163; Fields, 2015, s. 59; Kelly, 2016, s. 241 vd.) gerek Doğu gerekse Batı Roma yönetimleri için bir tehdit unsuru olmaktan çıkması, 453 yılındaki ölümüyle gerçekleşmiştir. Bu noktada İldiko isimli bir kadınla evlenen Attila, düğün gecesi aşırı sarhoş bir haldeyken burun kanaması geçirmiş, kanın boğazına dolması sonucu da

boğularak ölmüştür (Iord. *Get.* XLIX. 254; *Chron. Pasch.* p. 587; Kelly, 2016, s. 261). Hayatını kaybetmesinin ardından İç Asya cenaze törenlerine benzer şekilde (Sinor, 1994, s. 197; Ligeti, 2014, s. 38), mezarının üzerinde “*strava*” adı verilen büyük bir şenlik tertip edilmiş ve cenazesi; altın, gümüş, demir olmak üzere üç ayrı tabutun içine konularak defnedilmiştir. Priscus’a göre bunlardan demir olanı, milletlere boyun eğdirişini; gümüş ve altın olanı ise Roma İmparatorluğu’nun iki yakasından elde ettiği değerli şeyleri simgelemektedir (Iord. *Get.* XLIX. 258). Attila’nın ölümü sonrası varisleri taht kavgasına tutuşmuş, tabi halklar ayaklanmış ve 454 yılında Nedao Irmağı kenarında yapılan savaşta Attila’nın oğlu İlek öldürülmüştür. İlek’in kardeşleri ise daha önce Got yurdu olan Karadeniz kıyılarına çekilmiş, böylece Hun hâkimiyeti de sona ermiştir (Iord. *Get.* L. 259-263; Prosper, s.a. 453; Theoph. *Chron.* A.M. 5946; Kely, 2016, s. 263).

Attila’nın ölümü sonrası, iki defa büyük sefer düzenlediği Batı Roma İmparatorluğu’nun içeriden Vizigotlar, Burgonlar dışarıdan ise Franklar ve Alamanni gibi halkların yoğun saldırısına maruz kaldığı anlaşılmaktadır (Berktay, 1999, s. 75). 455 yılından itibaren Roma’nın Vandallarca işgali, 4 Eylül 476 tarihinde imparatorluğun Batı yakasının son imparatoru Romulus Augustulus’un, Odoacer tarafından tahttan indirilmesi gibi gelişmeler yaşanmıştır. Odoacer’in egemenliğine ise Ostrogot kralı Theodoricus son vermiştir (Chaliand, 2001, s. 90; Kim, 2020, s. 151). 500 yılı itibarıyla ise Romalıların, batıdaki eyaletlerinin tümünü kaybettikleri anlaşılmaktadır (Maas, 2015, s. 14). C. Kelly’e göre (Kelly, 2016, s. 273, 274) Hunların önce Galya’ya ardından süratle İtalya üzerine yürümeleri, bu karmaşık olayları harekete geçirici bir faktör olmuştur. Bu bağlamda Kelly, Hun tehdidi olmaması halinde Galla Placidia’nın Flavius Aetius’u 430’lu yılların başında ortadan kaldırdığına, 430’lar ile 440’lardaki Hun akınlarının olmaması halinde Kuzey Afrika’da Vandalları yenmenin mümkün olabileceğini, Attila’nın Batı Roma seferinin gerçekleşmemesi halinde ise İmparator Valentinianus’un Galya’daki Gotlarla ittifak kurmak zorunda kalmayacağını düşünmektedir. Yine o, Aetius’un da Catalauni Ovası’ndan Gotların ve Hunların ayrılmasına izin vermeyeceğini varsaymaktadır. Tüm bu anlatılanlara ek olarak Attila’nın İtalya seferi, Aquileia kuşatması, Papa Leo ile görüşmesi, Roma *augusta*’sı Honoria ile evlenme meselesi toplumların hafızasında yer etmesi, destanların, hikâyelerin, masalların ve sanat eserlerinin konusu olması yönüyle de dikkat çekmektedir²⁸.

Sonuç

Roma İmparatorluğu ile ilk temasları MS IV. yüzyılın son çeyreğinde gerçekleştiği söylenebilecek Hunların, adı geçen imparatorluğa toprak ve para kazanımı karşılığında askeri destekçiler olarak hizmet sundukları anlaşılmaktadır. Hunların, imparatorluğun iki yakasına uygun uzaklıktaki lokasyonlarının bu iş birliğini kolaylaştırdığı söylenebilir (bkz. Ek 1). Hunların Doğu Roma’yla dostluk ve karşılıklı çıkar ilişkisi üzerine temellenen ilişkilerinin, Uldız’ın Doğu Roma’ya karşı sert; Batı Roma’ya karşı ılımlı politika izlediği tarihe kadar sürdüğü görülmektedir. Uldız’ın bu

²⁸ Bunun için bkz. (Eckardt, 2014, s.153-240; Herbert, 2011, s. 293, 313; Luttwak, 2012, s. 34; Ligeti, 2014, s. 5; Kim, 2020, s. 111; sanat eserlerinin konusu olması bağlamında bkz. Ek 5, 6).

politikası, Attila'nın yönetiminin son zamanlarına kadar devam etmesi yönüyle dikkat çekmektedir. Hunların, Bleda ile Attila'nın ortak idaresi zamanında ve Attila'nın tek başına yönetici olduğu dönemde, Roma ordu komutanı Flavius Aetius'a, imparatorluk içindeki çıkarlarının korunması ve iç tehditlere karşı koyabilmesi hususlarında destek verdikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, Attila'nın son zamanlarında Batı Roma-Hun ilişkilerinin bozulduğu görülmektedir. Attila'nın 451 yılında Galya ve 452 yılında İtalya olmak üzere Batı Roma İmparatorluğu'na yönelik iki büyük saldırı gerçekleştirdiği, bunlardan ilkinin sonucu belli olmamakla birlikte ikincisinin Hunlara büyük prestij ve kazanç sağladığı anlaşılmaktadır. Attila, bu iki seferinde III. Valentinianus'un kız kardeşi Honoria ile evlilik meselesini, Batı Roma yönetimi üzerinde baskı kurma aracı olarak kullanmak istemiştir. Bu açıdan Doğu Roma yönetimine karşı kullandığı haraç kozunun yerini, Batı Roma için Honoria meselesi almış gibi görünmektedir. Attila'nın İtalya seferi, bölgenin kuzeyinde büyük tahribata neden olmasıyla dikkat çekmektedir. Hedefinde Roma olduğu anlaşılan Attila'nın, Papa Leo'nun ikna çabalarıyla Roma'yı kuşatmaktan vazgeçtiği söylene de sefer esnasında bölgedeki açlık, kıtlık ve salgın hastalık gibi zorlayıcı nedenlerin etkisi göz ardı edilmemelidir. Attila'nın, Papa Leo başkanlığındaki heyetle müzakeresi neticesinde İtalya'dan kazançlı bir şekilde ayrıldığı anlaşılmaktadır. Hunların köklü bir imparatorluk karşısında başarılı olmaları, kudretli olmalarının yanı sıra rakiplerinin içinde bulunduğu güç durumuyla da ilişkili olmuş gibi görünmektedir. Hunların Galya ve İtalya seferleriyle Batı Roma'nın askeri insan gücünde azalmaya neden olmaları, zaten bu gücünü ikame etmekte sıkıntı yaşayan imparatorluk yönetiminin işini daha da zorlaştırmıştır. Yine de Aetius'un güçlü bir düşman karşısında büyük bir koalisyon gücünü toplayabilmesi kayda değerdir. Bu çalışmadan çıkarılabilecek bir başka sonuç ise Attila'nın iki Roma yönetimiyle ilişkilerinde yağmala çekil taktiği izlediği, yağmaladığı topraklarda garnizon vesair bırakarak kalıcı olmayı arzulamadığı, istediğini alana kadar askeri güç ve diplomasiyi bir arada kullanarak şantaj temelli politika izlediğidir. Hun hükümdarının bu seferlerinin barbar halkların saldırılarını arttığı bir dönemle örtüşmesi, mesaisinin büyük kısmını Hunlara harcayan Batı Roma yönetiminin mücadelede elini zayıflatmış gibi görünmektedir. Attila'nın, Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışında tek sebep olmamakla birlikte bu yıkılış sürecini hızlandırdığı ve söz konusu imparatorluğun toprakları üzerinde Avrupa devletlerinin temelini atan krallıkların kurulmasına giden yolun taşlarını döşediği de açıktır.

Extended Abstract

The aim of this study is to examine the relations of the Hun ruler Attila with the Western Roman Empire and the invasion plan of Rome in all aspects according to the available sources and to examine the course of these relations in the historical process and the consequences for the Western Roman Empire, the Huns, and the history of Europe. In the context of the outline of the study, the study is based on the interpretation of the information obtained by going through the ancient literature and supporting it with modern literature. The study, which focuses on Attila's Gallic and Italian expeditions, consists of the titles of Introduction, Attila-Western Roman Relations, Attila's Gallic Expedition, Attila's Italian Expedition, and Conclusion. As is

already known, Attila; the ruler of the European Hun Empire, like his predecessor Hun rulers, established political and military relations with both Eastern and Western Roman empires. In the context of this article, Attila's relations with the Western Roman Empire were initially built based on friendship and military alliance but later evolved into a process that would lead to the occupation of Gaul and Italy. Attila's invasion of Italy also included the plan to besiege the ancient capital Rome. To better understand this relationship, it is useful to refer to the Hun-Roman relations before Attila. In this context, the Battle of Hadrianopolis, which took place on August 9, 378, is important. This war, which ended in favor of the Goths and in which the Roman emperor Valens lost his life, was a turning point for the Huns. The Huns stood out as military supporters of the two Roman administrations in the post-war period. Moreover, their support paved the way for them to settle in the imperial lands.

By the time of Uldız, this Hun Ruler was aggressive against the Eastern Roman administration; he followed a moderate policy against the Western Roman administration. This policy was followed until the end of Attila's rule. During the rule of Uldız, Hun-Western Roman relations became stronger thanks to the Western Roman army commander Flavius Aetius. The increasing number of barbarian attacks on the Roman borders increased the importance of the Huns in the defense of the imperial lands. It is understood that the Huns continued their strong military support to Flavius Aetius during the joint administrations of both Rua and Oktar and Bleda and Attila. Moreover, the Huns were allowed to take control of Valeria and Pannonia, the frontier settlements of the Roman Empire, in return for their support. In the following process, Attila became the sole ruler of the Hun by eliminating his brother Bleda. Adhering to the foreign policy of Uldız, he acted moderately against Western Rome, followed an aggressive policy against Eastern Rome and continued this policy until the last years of his administration. At this point, Attila organized two separate expeditions to the Balkans and captured many cities in his second expedition in 447, causing great destruction in the region and tying Eastern Rome to tribute. The expedition also resulted in Attila turning his eyes to Western Rome, which he saw as a new source of wealth. The Roman administration, in the face of the gravity of the situation, found the solution to eliminate Attila by assassination, but this did not happen because the Hun leader had heard of the conspiracy beforehand. However, from this stage onwards, Attila followed a moderate policy against the Eastern Roman administration; he started to follow an aggressive policy against the Western Roman administration. This sudden change of policy resulted in his invasion of Gaul in the spring of 451.

In the context of the reasons for Attila's invasion of Gaul, reasons such as the political fragmentation in the region, the desire to gain influence in the region against Aetius, the Eastern Roman administration's unwillingness to pay tribute any longer, the Huns having plundered the Balkans sufficiently and the Honoria issue are put forward. Among these reasons, the most emphasized one is seen as the Honoria issue. Western Roman Emperor Valentinian the Third's sister, Justa Grata Honoria, asked for help by sending the signet ring to Attila to get rid of the pressure on him. Perceiving this ring as a request for marriage, Attila sent emissaries to the Western Roman

administration and asked for Honoria and the imperial lands that belonged to Honoria. The Western Roman administration, on the other hand, rejected this offer, arguing that Honoria was married to someone else and that only men were entitled to the Roman throne. Attila insisted on this marriage, which would provide him with great political gains, and when this request was not accepted, he invaded Gaul in March 451. Attila's invasion of Gaul not only became a breaking point in Hun-Western Roman relations, but also caused a conflict between two political entities. Flavius Aetius could not show a serious resistance against this attack of the Huns, whom he had been helping as his military supporters for a long time. The occupation ended with war on the Catalauni Plain on 20 June. However, it is not clear which side won the war.

After this war, Attila withdrew to his homeland and occupied Italy nine months later. The most important reason for the invasion of Italy by the Hun leader is seen as the anger he felt against the Western Roman administration, which he blamed for the disaster and loss of prestige in Gaul the previous year. The issue of Honoria must be another reason. The Huns, who crossed the Alps and entered Italy in 452, advanced rapidly and plundered many cities. There was no obstacle for Attila to take over Rome, which has lost its feature of being the center of political power but had preserved its characteristic of being the symbolic ancient capital. The urgency of the situation resulted in Flavius Aetius seeking reconciliation with Attila, possibly with the approval of Emperor Valentinian. As a result, a delegation headed by the greatest spiritual leader of the Christian world, Pope Leo I, nicknamed the Great, was assigned to conduct negotiations with Attila. The delegation's efforts to persuade Attila yielded results and the Huns withdrew from Italy. However, compelling reasons such as famine, starvation, and epidemic disease in the region were also effective in this withdrawal. Attila's expedition to Italy is successful for the Huns; for the Western Roman Empire, it was almost a defeat. Again, this expedition left deep traces in the memory of the societies and resulted in Attila being described as the "Scourge of God" by writers of Christian origin. The fact that Attila ceased to be a threat to the two Roman administrations was possible with his death on his wedding night in 453. However, Attila's Gallic and Italian campaigns accelerated the dissolution process of the Western Roman Empire and played an important role in the later political and social shaping of the region.

Kaynakça

1. Antik Literatür

- Call. *Vita. Hyp.*: Callinicus, *Vita Hypatii*. Kullanılan Metin ve Çeviri: Callinocos, *Vie d'Hypatios, Introduction, texte critique, traduction et notes* by G. J. M. Bartelink. Paris 1971: Éditions du Cerf.
- Chron. Pasch.: *Chronicon Paschale*. Kullanılan Çeviri: *Chronicon Paschale 284-628 AD* (Translated with introduction and notes by Michael Whitby and Mary Whitby (Vol. 7, 2nd Edition). Liverpool 2007: Liverpool University Press.
- Greg. Tur.: Gregorius Turonensis. Kullanılan Metin: *Sancti Georgii Florentii Gregorii, Episcopi Turonensis, Historiae Ecclesiasticae Francorum libri decem* (Tomus I). Paris 1836.
- Herodian: Herodianus, *Ab excessu divi Marci libri octo*. Kullanılan Metin ve Çeviri: *Herodianus* (with an English translation by C. R. Whittaker, Vol. II, Book V-VIII). Cambridge 1970: Harvard University Press.
- Hydat. Chron.: Hydatius, *Chronicon*. Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Chronicle of Hydatius and the consularia Constantinopolitana two contemporary accounts of the final years of the Roman Empire* (Translated by R. W. Burgess). Oxford 1993: Clarendon Press.; *Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. T. Mommsen* (Ed.), (MGHAA 11, Vol. II). Berlin 1894: Weidmann.
- Iord. *Get.*: Iordanes, *De origine actibusque Getarum*. Kullanılan Metin ve Çeviri: *Iordanis, Romana et Getica*. T. Mommsen (Recunsuit), (MGHAA V, 1). Berlin 1882: Weidmann; T. Gürel, *Iordanes bellum Catalaunum. Libri, 2*, 2016, 344-365. doi: 10.20480/lbr.2016019
- Marc. Com.: Marcellinus Comes, *Chronicon*. Kullanılan Metin: *Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. T. Mommsen* (Ed.), (MGHAA 11, Vol. II). Berlin 1894: Weidmann.
- Prisc. fr.: Priscus, *Fragmanlar*. Kullanılan Çeviri: *Fragmenta et excerpta Attila ve Bizans tarihi* (Çeviri ve Notlar T. Kaçar, 1. bs.). İstanbul 2020: Alfa Yayınevi.
- Prosper: *Epitoma Chronicon*. Kullanılan Metin ve Çeviri: *Chronica minora saec IV. V. VI. VII T. Mommsen* (Ed.), (MGHAA 9, Vol. I.). Berlin 1892: Weidmann; S. Muhlberger, *The Copenhagen continuation of Prosper: A translation. Florilegium*, 6, 1984, 71-95.
- Sidon. Ap. *Carm.*: Sidonius Apollinaris, *Epistulae et Carmina*. Kullanılan Çeviri: W. B. Anderson, *Sidonius poems and letters with an English translation* (Book I-II). Cambridge 1963: Harvard University Press.
- Theoph. Chron.: Theophanes, *Chronographia*. Kullanılan Çeviri: C. Mango & R. Scott, *The chronicle of Theophanes Confessor, Byzantine and Near Eastern history AD 284-813*. Oxford 1997: Clarendon Press.

2. Modern Literatür

- Ahmetbeyoğlu, A. (2000). 1550. yıldönümünde “Anatolius Barışı” hakkında düşünceler. *Tarih Dergisi*, 36, 1-6.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2003). Büyük Hun hükümdarı Attila. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 1-20.
- Baştav, Ş. (2015). *Hun kağanı Attila* (1. bs.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

- Berktaş, H. (1999). Vizörden Bizans: Haritalarla düşünmek. *Cogito*, 17, 68-112.
- Chaliand, G. (2001). *Göçebe imparatorluklar Moğolistan'dan Tunaya*, MÖ V. yy-XVI. yy. (1. bs.) (E. Sunar, çev.). İstanbul: Doğan Kitap.
- CIL: *Corpus Inscriptionum Latinorum*
- Croke, B. (2015). Dynasty and aristocracy in the fifth century. (M. Maas, ed.). *The Cambridge companion to the age of Attila* içinde (s. 98-124). Cambridge: Cambridge University Press.
- Çapan, F. (2013). *Balkanlarda Bizans-Türk ilişkileri (IV-X. yüzyıllar)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Çoban, H. (2019). Attila ve Avrupa Hunları – Batı Roma ilişkilerinde evlilik meselesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7 (17), 57-68.
- Eckardt, S. (2014). Destanlardaki Attila. (G. Nemeth, ed.), Çev. T. Demircan, *Attila ve Hunlar* (2. bs.) içinde (s. 153-140). Konya: Kömen Yay.
- Elton, H. (2015). Military developments in the fifth century. M. Maas (Ed.), *The Cambridge companion to the age of Attila* içinde (s. 128-139). Cambridge: Cambridge University Press.
- Erkoç, H. İ. (2017). Attila'nın 447 yılı Balkan seferi. A. Koyuncu (Ed.), *Uluslararası Balkan Tarihi ve Kültürü Sempozyumu 6-8 Ekim 2016, Çanakkale, Bildiriler Cilt 1* içinde (s. 60-87). Ankara: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları.
- Fields, N. (2015). *Attila the Hun: Leadership, strategy, conflict*. Oxford: Osprey Publishing.
- Herbert, W. (2011). *Attila Hunların hükümdarı ve ataları* (M. L. Yener, çev.). İzmir: İlya Yayınevi.
- Hughes, I. (2012). *Aetius: Attila's nemesis*. South Yorkshire: Pen & Sword Books Ltd.
- Kaçar, T. (2015). Iordanes'in Catalauni savaşı anlatısı üzerine bir inceleme. *XI. Milli Türkoloji Kongresi Bildirileri 11-13 Kasım 2014*, Cilt 2 içinde (s. 607-620). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay.
- Kaçar, T. (2018). Iordanes'i nasıl okumalıyız? *XVII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri 15-17 Eylül 2014*, Cilt 1 içinde (s. 545-556). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Kelly, C. (2015). Neither conquest nor settlement: Attila's empire and it's impact. M. Maas (Ed.), *The Cambridge companion to the age of Attila* içinde (s. 193-208). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kelly, C. (2016). *Attila, Hunlar ve Roma imparatorluğu'nun çöküşü* (1. bs.) (T. Kaçar, çev.). İstanbul: Alfa Basım Yayıncılık.
- Kennedy, H. (2002). *Mongols, Huns & Vikings: Nomads at war*. London: Cassel.
- Kim, H. J. (2013). *The Huns, Rome and the birth of Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kim, H. J. (2020). *Hunlar* (1. bs.) (H. Erdem, Çev.). Ankara: Gumbel Yayınevi.
- Koçak, K. (2013). Bozkır kültürü dinamiklerine göre Avrupa Hunlarının kuruluşu. A. V. Can, K. Şahin, M. K. Uçar (Ed.), *11. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, 10-16 Haziran 2013, Kırgızistan Celalabat Bildirileri içinde (s. 579-584). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

- Lenski, N. (2015). Captivity among the barbarians and it's impact on the fate of the Roman Empire. M. Maas (Ed.), *The Cambridge companion to the age of Attila* içinde (s. 230-246). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ligeti, L. (2014). Asya Hunları. G. Nemeth (Ed.), Çev. T. Demircan, *Attila ve Hunlar* (2.bs.) içinde (s. 23-56). Konya: Kömen Yay.
- Luttwak, E. N. (2012). *Bizans İmparatorluğu'nun büyük stratejisi* (1. bs.) (M. E. Tunca, Çev.). İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Maas, M. (2015). Reversal of fortune: An overview of the age of Attila. M. Maas (Ed.), *The Cambridge companion to the age of Attila* içinde (s. 3-25). Cambridge: Cambridge University Press.
- Macdowall, S. (2015). *Catalaunian fields ad 451 Rome's last great battle*. Oxford: Osprey Publishing.
- Maenchen-Helfen, O. J. (1973). *The World of the Huns, studies in their history and culture*. Berkeley-London-Los Angeles: University of California Press.
- Man, J. (2006). *Attila the barbarian king who challenged Rome* (1. bs.). New York: St. Martin's Press.
- Mitchell, S. (2016). *Geç Roma İmparatorluğu tarihi (MS 284-641)* (T. Kaçar, çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ostrogorsky, G. (1999). Bizans imparatoru ve hiyerarşik dünya düzeni (Ö. Arıkan, çev.). *Cogito*, 17, 51-67.
- Schultheis, E. M. (2019). *The battle of the Catalaunian Field ad 451: Flavius Aetius, Attila the Hun and transformation of Gaul*. South Yorkshire: Pen & Sword Books.
- Sinor, D. (1994). The Hun period. D. Sinor (Ed.), *The Cambridge history of early inner Asia* içinde (s. 177-205). New York: Cambridge University Press.
- Thompson, E. A. (2004). *The Huns*, revised and with afterword by Peter Heather. Oxford: Blackwell Publishing.
- Türel, T. (2015). Ammianus Marcellinus, Priscus ve Iordanes'de Attila ve Hun tasvirleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 23, 325-348.
- Ünver, T. (2020). *Zosimus'un Pagan perspektifinden Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşü: Historia Nova örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Üstün, A. (2013). Paniumlu Priscus: Bir müverrihin entelektüel ve mesleki portresinden kesitler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53 (2), 295-314.
- Váczy, P. (2014). Avrupa'da Hunlar. G. Nemeth (Ed.), Çev. T. Demircan, *Attila ve Hunlar* (2. bs.) içinde (s. 57-152). Konya: Kömen Yay.
- Venning, T. (Ed.) (2006). *A chronology of the Byzantine Empire*. New York: Palgrave Macmillan.

EKLER

Ek 1: MS V. yüzyılın ortası itibarıyla Hunlar, Romalılar ve Barbar halklar (Macdowall, 2015, s. 11).

Ek 2: Attila'nın Balkan, Galya ve İtalya seferleri (Thompson, 2004, Map 2).

Ek 3: Augusta unvanlı Iusta Grata Honoria'ya ilişkin solidus örneklerinden biri (https://www.wildwinds.com/coins/ric/honoria/RIC_2053.jpg Erişim Tarihi: 20.01.2022)

Ek 4: Soldan Sağa III. Valentinianus, Honoria ve Galla Placidia'ya atfedilen Brescia Madalyonu (<http://www.jasperburns.com/gasbresc.html> Erişim Tarihi: 20.01.2022)

Ek 5: Galya'da Attila'nın Adamları Tarafından Yağmalanan Bir Roma Villası (Georges Rochegrosse Yapıtı) <https://digitalcollections.nypl.org/items/510d47e4-37bf-a3d9-e040-e00a18064a99> [from The New York Public Library, Erişim Tarihi: 21.10.2021])

Ek 6: *Büyük Leo ile Attila'nın Buluşması (Raffaello Sanzio Yapıtı)*
 (<https://www.raffaelsanzio.org/The-Meeting-Between-Leo-The-Great-And-Attila.html> Erişim Tarihi: 11.12.2020)